

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ**

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер
мектептері музыка бөлімдерінің «Валторна» пәні бойынша
білім беру бағдарламасы**

**Образовательная программа
по предмету «Валторна» детских музыкальных школ и
музыкальных отделений детских школ искусств**

Астана, 2017 г.

Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Валторна» пәні бойынша білім беру бағдарламасы – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2017. – 54 б.

Образовательная программа по предмету «Валторна» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Астана, 2017 год. – 54 с.

Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Валторна» пәні бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) «Валторна» пәніне оқытудың мақсатын, оқыту нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

Образовательная программа по предмету «Валторна» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств (далее - Программа) определяет единый комплекс основных характеристик образования, включающий цель, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения предмету «Валторна».

*ҚР БҒМ Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығының оқу-әдістемелік кеңесі ұсынған
(2017 жылғы 14 сәуірдегі №2 хаттама)*

*Рекомендовано Учебно-методическим советом
Республиканского учебно-методического центра
дополнительного образования МОН РК
(протокол от 14 апреля 2017 года № 2)*

*©Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы, 2017
©Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования, 2017*

Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Валторна» пәні бойынша білім беру бағдарламасы

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Валторна» пәні бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) «Валторна» пәніне оқытудың мақсатын, оқыту нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

2. Осы Бағдарламада келесі түсініктер қолданылады:

1) амбушюр – белгілі мүштік құрылғысы бар кейбір үрлемелі аспаптарда ойнау кезіндегі музыканттың ернін қою тәсілі;

2) арпеджио – фортепианода, бірнеше клавишалық (ксилофон, виброфон) және ішекті аспаптарда аккордтардың дыбысы бірінен соң бірі шығатындай аккордтарды орындау тәсілдері;

3) артикуляция – музыкалық аспапта ойнау кезінде немесе вокалдық партияларды айту кезіндегі дыбыстардың ретті қатарын орындау тәсілі;

4) вольта – музыкалық термин, музыкалық шығармалардың біршама өзгерістермен қайталануын білдіретін музыкалық қысқартудың бір түрі;

5) деташе – ішекті-ысқылы аспаптарда орындау тәсілдерінің әртүрлілігі;

6) децима – он сатыны құрайтын музыкалық аралық, 10 санымен белгіленеді;

7) диминуэндо – дыбыс қаттылығын біртіндеп азайтуды білдіретін музыкалық термин;

8) дыбыс шабуылы – қандай да бір музыкалық аспапта ойнау кезінде немесе вокалдық партияны айту кезінде дыбыстарды құруға қажетті дыбыс шығарудың алғашқы импульсі; дыбыс шығарудың, орындаушылық штрихтардың, артикуляция мен баса айтудың әртүрлі тәсілдерінің кейбір нюансировкалық қасиеттері;

9) дыбыс шығару – музыкалық аспапта ойнау және ән айту барысында музыкалық дыбысты алу, шығару;

10) дыбысты жүргізу – фонация кезіндегі дыбыстарды байланыстыру тәсілі;

11) кварта – музыкалық аралық, жетілдірілген консонанстардың бірі;

12) квинта – бес сатыны құрайтын музыкалық аралық, 5 санымен белгіленеді;

13) квинтті шеңбер – туыстық деңгейін көрсететін үндестіктердің алшақ орналасқан екі жақты қатары;

14) крещендо – дыбыс күшінің біртіндеп жоғарылауын білдіретін музыкалық термин;

15) легато – музыкалық аспаптармен өзара байланысын үзбей, бір дыбыстан екінші дыбысқа үзіліссіз ұласу арқылы орындау тәсілі, дыбыстар арасында үзіліс болмайды;

16) минор – үйлесімді үндестіктің екі ладының бірі (мажормен қатар), минор дыбыстар қатарына тән ерекшелік – оның бірінші сатысынан кіші терцияға артта қалатын үшінші сатысы;

17) музыка теориясындағы гамма – ұзақтығы белгісіз дыбыстардың қатары, көршілес басқыштары бір-бірінен толық бір тонға және жартылай тонға артта болады; мектептің орындаушылық практикасында гамма дегеніміз жоғары немесе төменгі октавалық дыбыстар қатарын білдіреді;

18) нюанс – музыкалық әуезділікті сипаттайтын термин, нәзік айырмашылық, дыбыстағы сәл ғана білінетін ауысу: форте – қатты, dolce - нәзік, appassionato – құлшыныспен және сол сияқты;

19) реприза – музыкалық материал түпнұсқа немесе өзгерген түрінде қайталанып жеткізілетін музыкалық шығарма; материалды қайталау, сондай-ақ мұндай қайталауға арналған қысқартулар;

20) ритм – уақыт аралығында музыканы ұйымдастыру;

21) секунда – ені жағынан екі сатыны құрайтын, 2 белгісімен белгіленетін музыкалық аралық;

22) синкопа – музыкадағы ритмикалық тірек тактінің күшті бөлігінен әлсіз бөлігіне ауысуы, яғни ритмикалық акценттің метрикалыққа сәйкес келмеуі;

23) стаккато – дыбыстарды бір-бірінен кідірістермен бөлу арқылы үзіп орындауды белгілеуші музыкалық штрих; легатоға қарама-қайшы дыбыс шығарудың (артикуляция) негізгі тәсілдерінің бірі;

24) тактіден тыс – келесі тактінің бірінші бөлігінің алдында келетін тактінің жарты бөлігі; бірінші тактінің алдында жазылатын, пьесаның басындағы бір немесе бірнеше дыбыс;

25) тембр – дыбыстың бояуы; музыкалық дыбыстың өзіне тән ерекше қасиеттерінің бірі;

26) терция – ені жағынан үш сатыны құрайтын 3 белгісімен белгіленетін музыкалық аралық;

27) триоль – саны жағынан уақыты бойынша ұзақтығы дәл осындай екі нотаның дыбысталуына дәл келетін, ұзақтықтары бірдей үш нотадан құралған топ;

28) фермата – музыкалық ноталар қатарындағы белгі,

орындаушыға өзінің қалауы бойынша нотаның ұзақтығын ұлғайтуға мүмкіндік береді;

29) штрих – дыбыс құрайтын ноталарды, ноталар тобын орындау тәсілі (амалы және әдісі);

30) үшдыбыстылық – терциялардың бойында орналасқан, үш дыбыстан құралған аккорд.

3. Бағдарламаның мақсаты: валторнада ойнау бойынша білім, білік және дағдылары негізінде білім алушылардың музыкалық-шығармашылық дамуына жағдай жасау.

4. Бағдарламаның міндеттері:

Оқыту:

1) музыкалық шығармаларды жеке және ансамбльде сауатты орындауға мүмкіндік беретін валторнада ойнаудың негізгі дағдыларын меңгеру;

2) Бағдарламалық талаптарға сәйкес әртүрлі жанрдағы және формадағы шығармаларды меңгеру және оларды валторнада орындау;

3) Бағдарлама шеңберінде валторнада музыкалық орындаушылыққа қажетті музыкалық сауатты меңгеру;

4) музыкалық материалмен өз бетінше жұмыс істеу, нотаны парақтан оқу дағдысын үйрену;

5) композитордың көркемдік түпкі ойын іске асыру үшін қажетті құрал ретінде орындаушылық техниканы дамыту.

Дамыту:

1) музыкалық есте сақтау қабілетін, метроритм сезімін, музыкалық жадын, музыкалық ойлауын, шығармашылық қиялын, әртістік қабілеттерін дамыту;

2) бейнелі ойлауды, музыканы эмоциямен қабылдауды, білім алушының шығармашылық қызметке деген оң уәждемесін қалыптастыру;

3) музыкалық ой-өрісін кеңейту, білім алушының жеке қабілеттерін дамыту;

4) балалардың шығармашылық қызмет және көпшілік алдында өнер көрсету тәжірибесін алуы;

5) әлемдік көркем мәдениеттің ажырамас бөлігі ретінде білім алушының классикалық, заманауи, джаздық музыкаға деген қызығушылықтарын дамыту.

Тәрбиелік:

1) білім алушының аспапта жеке және ансамбльде музыка ойнау мәдениетін, валторнада ойнау бойынша алған білім, білік және дағдыларын практикада қолдануға талпынысын тәрбиелеу;

2) музыканы дұрыс қабылдауды, музыкалық шығарманы тыңдай білуді тәрбиелеу;

3) көркемдік талғамды, музыканы түсініп қабылдау негізінде орындаушылық шеберлік мәдениетін тәрбиелеу;

4) білім алушылардың бойында отандық және әлемдік мәдени құндылықтарды, дәстүрлерді, халық шығармашылығының үздік үлгілерін меңгеру арқылы сүйіспеншілікті тәрбиелеу;

5) білім алушының музыкалық-шығармашылық қызметке деген саналы қатынасын қалыптастыру, оны музыка өнерін белсенді дәріптеуші ретінде тәрбиелеу;

6) білім алушының кәсіби оқуын жалғастыруға деген саналы уәждемесін қалыптастыру.

5. Балаларды валторнада ойнауға оқыту мерзімі – жеті жылды құрайды. Аптадағы сағат саны және сабақтың ұзақтығы үлгілік оқу жоспарында анықталады.

6. Бағдарлама валторнада ойнау техникасын меңгергісі келетін, қазақ, орыс, халық әуендерінің, әлем халықтары әуендерінің өңдеулері мен ыңғайландырылған классикалық шығармаларын үйренгісі келетін балаларды оқытуға арналған.

7. Оқу пәнінің мақсаты тұлғалық, танымдық, коммуникативтік және әлеуметтік дамытудың негізгі міндеттер жүйесі арқылы іске асырылады. Оқытудың мазмұны оқу процесінде қалыптасатын іс-әрекет тәсілдерімен, музыкалық шығармашылықпен араласу формаларымен байланыста іске асырылады.

8. Бағдарламаның ерекшелігі балалардың валторнада ойнау бойынша білім, білік және дағдыларын, шығармашылық қызмет тәжірибесін, жеке және ансамбльде орындаушылықтың тәсілдерін меңгеруге бағытталуы.

9. Пән дәстүрлі оқытуға, әр білім алушыға жеке-сараланған тәсілмен келуді, көркемдік-бейнелі ойлауын дамытуға, балалардың рухани және мәдени құндылықтарды меңгеруіне, музыка өнері саласындағы дарынды балаларды анықтауға бағдарланған.

10. Педагог оқу міндеттерін белгілеудегі икемділік, әр баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндіктері есебінен әр білім алушыға жеке тәсілмен келуді іске асыруға жағдай жасайды.

11. Бағдарламаның мақсатына қол жеткізу қағидаттары:

1) балалардың табиғи қабілеттерін дамытудағы біртіндеушілік;

2) музыкалық сөздік қорын және техникалық тәсілдерді меңгерудегі қатаң жүйелілік;

3) сабақтардың жүйелілігі және ұдайылығы;

4) оқу процесінің мақсаттылығы.

12. Бағдарлама болашақ кәсіпқой музыканттың әрі қарай жүргізетін практикалық қызметіне қажетті көлемдегі валторнада ойнау тәсілдерін меңгеруіне жағдай жасайды.

13. Бағдарлама шығармашылық, эстетикалық, рухани-адамгершілік тәрбие беруге бағытталған және жеке, ансамбльде, оркестрде орындаушылық дағдыларын меңгеруге, музыкалық өнерді зерттеу және меңгеру барысында өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын алуға жағдай жасайды.

14. Бағдарлама музыкалық дарындылықтары, дайындықтары және жалпы дамуы түрлі деңгейдегі балаларға арналған. Педагог оқу міндеттерін белгілеудегі икемділік, әр баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндіктері есебінен әр білім алушыға жеке тәсілмен келуді іске асыруға жағдай жасайды. Педагог музыкалық білімді меңгерудегі қолжетімділікке, сатылылыққа және жүйелілікке, балалардың бойында музыкаға деген қызығушылықтарын оятуға ерекше көңіл бөледі.

15. Бағдарлама білім алушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал ететін:

1) музыкалық сауаттың қажетті деңгейіне сәйкес музыкалық шығармаларды шығармашылықпен валторнада ойнау бойынша білім, білік және дағдыларды меңгеруге;

2) шығармашылық қызмет тәжірибесін алуға;

3) әлем халықтарының рухани және мәдени құндылықтарын меңгеруге;

4) музыкалық білім алуы және музыкалық мәдениетке араласуына;

5) музыка өнері саласында кәсіби білім беру бағдарламаларын әрі қарай меңгеруіне ықпал ететін білім, білік және дағдылар кешенін қалыптастыруға бағытталған.

16. Психологиялық-педагогикалық қолдау:

1) білім алушының даралығына сәйкес оның тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, өзін өзі кәсіби анықтауына, зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуда жағдай жасауға;

2) білім алушының бойында оқуға деген оң уәждемесін қалыптастыруға;

3) білім алушының тұлға ретінде дамуына және өзін өзі жетілдіруіне ықпал ететіндей тұлғаға өзін өзі тануда, олардың өзіне шынайы баға беруіне және нақты өмірлік жағдайларда бейімделуінде, қиын жағдайларды жеңуде және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсетуге;

4) Бағдарламаның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес білім алушыларға психологиялық көмек көрсетуге және қолдауға бағытталған.

17. Білім алушыларға қажетті орындаушылық дағдыларды және біліктерді үйрету мазмұны, сипаты және стилі жағынан түрлі көркемдік

шығармалармен жұмыс істеу барысында іске асырылады, ал музыкалық тәрбие беру халық музыкасын, қазақстандық, орыс және шетел композиторларының шығармашылығын үйретуге негізделеді.

18. Ұжымдық музыка ойнаудың негізгі практикалық міндеттері – ансамбльдің дыбысталуын ести білу, бірыңғай ритмикалық қағысты сезіну, өзгермелі икемді ритмде келісілген түрде және көркем ойнау, бірге орындау, ансамбльдің қатысушыларымен өзара әрекеттесу сияқты ансамбльде ойнаудың арнайы дағдыларын қалыптастыру.

19. Бағдарлама білім алушының жас және жеке ерекшеліктерін ескереді, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға, негізгі құзыреттіліктеріне – оқу пәні шеңберінде меңгерілген арнайы білім, білік және дағдыларына қол жеткізуге бағытталған.

20. Бағдарламаның әдістемелік негізі:

1) тұлғаны қалыптастыруға деген тұтастық тәсіл тұжырымдамасы;

2) оқытудағы жас, жеке-қызметтік, жеке-сараланған және мәселелі-зерттеу тәсілдері;

3) заманауи педагогиканың жалпы дидактикалық постулаттары, білім беру процесінің белгілеген мазмұны, формалары және тәсілдері;

4) оқытудың дамыту мәнмәтініндегі білім алушының шығармашылық және орындаушылық қабілеттерін дамыту мәселелері;

5) көрнекті педгогтер мен музыка танушылардың теориялық ережелері мен әдістемелік нұсқаулары.

21. Оқу материалын іріктеудің педагогикалық қағидаттары:

1) табиғи сәйкестік және қолжетімділік қағидаты білім алушының жас ерекшеліктерін ескереді, тыңдауға, үйренуге, орындауға лайық оқу материалын іріктеп алуға мүмкіндік бере отырып, білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуына ықпал етеді;

2) сабақтастық қағидаты білім алушының музыкалық-орындаушылық қызметі және оның мазмұны деңгейінде оқытудың барлық сыныптары арасындағы байланысты білдіреді;

3) оқытуды дараландыру қағидаты аспапта ойнаудың орындаушылық дағдыларын практикалық меңгерудің негізгі тәсілі болып табылады;

4) шығармашылық қағидаты білім алушының қабілеттерін және бейімділіктерін ашуды болжайды, жетістік жағдайын құруға, өнермен қуана араласуға ықпал етеді.

22. «Валторна» аспабына жеке оқытудың ерекшелігі оқыту әдістерін, құралдарын, формаларын және репертуар кешенін тандаудың вариативті болуына жағдай жасайды.

23. Қойылған міндеттерді орындау үшін қолданылатын оқыту әдістері:

1) ауызша – әңгімелесу, айтып беру, түсіндіру, пікірталас;

2) көрнекілік-демонстрациялық – педагогтің аспаппен шығарма орындауы, бақылау, интерактивті және мультимедиялық таныстыру рәсімін көрсету;

3) практикалық – аспаппен жұмыс, дайындық жаттығулары, шығарманы өз бетінше талдау, шығарманың жеке бөліктерімен жұмыс;

4) талдау – салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту;

5) эмоциялық – ассоциацияларды, бейнелерді, көркемдік әсерлерді таңдау, музыкалық бейнелі ойлауды дамыту.

24. Әдістерді таңдау білім алушының жасына және жеке ерекшеліктеріне, физикалық қабілеттері, шығармашылық қабілеттерінің даму деңгейіне байланысты болады.

25. Сабақ формалары:

1) практикалық – ойнау тәсілдері мен дағдылары аспапта пысықталады;

2) топтық сабақтар ансамбльде ұжыммен музыка ойнау үшін өткізіледі;

3) дайындық-концерттік – дайындық және концерттік нөмірлерді көпшілік алдында көрсету;

4) байқаулар;

5) ойын сабағы – сабақ барысында ойын технологияларын қолдану;

6) экскурсия сабағы.

26. Педагогтің білім алушымен жеке жүргізетін сабағы сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының негізгі формасы болып табылады. Сабақ жоспары бір уақытта өткізілетін теориялық және практикалық сабақтардан тұрады.

27. Жұмыстың сабақтан тыс түрлері:

1) ансамбльде ойнау;

2) концерттік, байқаулық қойылымдарға дайындық;

3) шығармашылық және мәдени-ағартушылық іс-шараларға қатысу;

4) филармонияларға, театрларға, концерттік залдарға, мұражайларға және тағы басқаларға бару;

5) музыка қайраткерлерімен, орындаушылармен, композиторлармен кездесу.

28. Осы Бағдарлама негізінде педагог білім беру процесін ұйымдастырудың анықталған сынып үшін ұтымды және барынша тиімді мазмұнын, әдістерін және тәсілдерін анықтайтын оқу жұмыс бағдарламасын әзірлейді.

29. Оқу жұмыс бағдарламасының құрылымдық элементтері:

1) титул парағы;

2) түсінік хат;

- 3) оқу қызметін жоспарлау;
- 4) оқу процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

30. Титул парағындағы негізгі мағлұматтар:

- 1) білім беру ұйымының аталуы;
- 2) оқу пәнінің аталуы;
- 3) оқу жұмыс бағдарламасы арнайы әзірленген сыныпты көрсету;
- 4) оқу жұмыс бағдарламасының жұмыс мерзімі (оқу жылы);
- 5) педагог туралы қысқа мағлұмат;
- 6) білім беру ұйымы басшысының оқу жұмыс жоспарын бекітуге арналған орын.

31. Түсінік хаттың мазмұны:

- 1) осы Бағдарлама негіздеме ретінде;
- 2) анықталған сыныпта пәнді оқыту кезіндегі өзекті педагогикалық мақсат және міндеттер;
- 3) анықталған сыныптағы оқытудың ерекшеліктері – дамыту, түзету-дамыту, дарынды балалармен жұмыс;
- 4) аталған сыныпта жұмысты ұйымдастырудағы ерекшеліктер мен мәселелер;
- 5) себептері мен өзгерістердің мақсаттарын нұсқай отырып, жеке тақырыптық блоктарды (тарауларды) меңгеру мерзімдерін және (немесе) уақытын өзгерту туралы ақпаратты көрсету.

32. «Оқу қызметін жоспарлау» тарауы білім алушы қызметінің сипатын ерекшелейтін тақырыптық күнтізбелік жоспардан, сыныптар бойынша репертуарлық тізбеден құралады.

33. «Оқу процесін оқу-тақырыптық қамтамасыз ету» тарауының мазмұны:

- 1) білім алушыға арналған танымдық әдебиеттер тізбесі;
- 2) педагогке арналған әдістемелік әдебиеттер тізбесі;
- 3) оқу-көрнекілік құралдардың тізбесі.

34. Оқу жұмыс бағдарламасы әдістемелік кеңестің отырысында қарастырылады және білім беру ұйымының басшысы оқу жылы басталғанға дейін бекітеді.

35. Педагог оқу жұмыс бағдарламасы негізінде әр білім алушыға арналған оқытудың жеке жоспарын құрады. Жеке жоспар білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуының үйлесімді процесін сипаттайды.

36. Білім алушының жеке жоспары әр жартыжылдыққа құрылады, оны беру ұйымының басшысы бекітеді, журналға немесе білім алушының жеке іс қағаздарына енгізіледі.

37. Білім алушының жеке жоспарын құру барысында жеке жұмыстың болашақ және ағымдағы міндеттері ескеріледі, оқу жылының басы мен соңындағы оның мінездемесіне сәйкес құрастырылады.

Бір сыныптың өзінде Бағдарламаны іске асырудың жеке жоспарлары, күрделілік деңгейі бойынша концерттік және емтихандық бағдарламалары бір бірінен біршама ерекшеленеді.

38. Білім алушының жеке жоспары кең репертуарлық үрдісті, халықтық, классикалық және композиторлық техниканың элементтерінен тұратын заманауи музыканы енгізу арқылы репертуарды жаңартуды және байытуды көрсетеді.

39. Оқу процесінің дұрыс ұйымдастырылуы, білім алушының музыкалық-орындаушылық қабілеттерінің табысты және жан-жақты дамуы толығымен алғанда жұмыстың мұқият жоспарлануына, репертуардың дұрыс іріктелуіне тікелей байланысты болады.

40. Педагог әрбір білім алушының музыкалық қажеттіліктерін және дарындылық ерекшеліктерін ескеріп, әрқайсысына жеке репертуарлық стратегия әзірлейді.

41. Педагог музыкалық шығармалардың жеке репертуарлық тізбесін қалыптастырады, шығармаларды жүйеге келтіреді және білім алушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес репертуарды толықтырады.

42. Репертуарлық тізбе қазақ, орыс, шетелдердің музыкасын, көркемдік деңгейі жоғары заманауи композиторлардың балалар мен жасөспірімдерге арналған пьесаларын, мультфильмдерден, балаларға арналған кинофильмдерден алынған танымал әндерді, халық музыкасын қамтиды.

43. Педагог оқу процесінде ладтық, үндестілік, ырғақтық және әуендік ерекшеліктерін ескере отырып, қазақ халық әндері мен күйлерінің өңдеулерін, қазақстан композиторларының шығармаларын кеңінен қолданады.

44. Оқу репертуарының әр түрлі жанрдағы және стильдегі шығармаларға қанық болуы музыкалық материалды оқуға, салыстыруға, жүйелеуге оңтайлы жағдай туғызады.

45. Педагог репертуарға заманауи отандық және шетел композиторлары шығарған үздік пьесаларын қамти отырып жүйелі түрде жаңартады және кеңейтеді.

46. Педагог күрделілігі төмендеу тапсырмадан мейлінше күрделі тапсырмаға біртіндеп ауысу, білім алушыға көркемдік мазмұны жағынан, сондай-ақ орындау техникасы жағынан қолжетімді болатындай материалдарды тандай отырып, оқыту әдістемесін және білім алушының репертуарын ойластырады.

47. Педагог репертуармен жұмыстың аяқталу деңгейін бекітеді, шығармаларды үйрену кезеңдерін белгілейді, Бағдарламаның көлемін және күрделілігін түрлендіреді, әр білім алушының тұлғалық және жеке тәсілдерді ескеретін жаңа репертуардың есебінен репертуарлық тізбені толықтырып отырады.

48. Педагог репертуармен жұмыс істеу барысында шығармалардың бір бөлігі көпшілік алдында немесе концертте (емтихандық) орындауға, қалған бөлігі – сыныпта жұмыс істеуге немесе таныстыру мақсатына арналатынын ескереді.

49. Жеке жоспарға білім алушының музыкалық орындаушылық, көркемдік, техникалық мүмкіндіктерінен жоғары және оның жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейтін шығармалар енгізілмейді.

50. Білім алушының музыкалық ой-өрісін кеңейту үшін сыныпта егжей-тегжейлі оқытылатын шығармалардан бөлек, жұмыстың түрлі аяқталу деңгейіне жол бере отырып, жаттап алуды талап етпей, түрлі сипаттағы пьесалардың қатарымен таныстырылады.

51. Жеке жоспардың міндетті тараулары:

- 1) гаммалармен жұмыс;
- 2) этюдтермен және жаттығулармен жұмыс;
- 3) классикалық және заманауи авторлардың пьесаларын орындау;
- 4) Қазақстан композиторларының шығармаларын орындау;
- 5) халық әндерінің және билерінің өңдеулері;
- 6) ансамбльдің құрамында жұмыс істеу;
- 7) ноталарды парақтан оқу дағдылары.

52. Әр жарты жылдықтың соңында педагог бекітілген жеке жоспардағы репертуарлық тізбеге енгізілген өзгерістерді көрсетіп, жоспардың орындалуын белгілейді, ал жылдың соңында білім алушының музыкалық және техникалық дамуына, жетістіктері және еңбек қабілеттеріне сипаттама береді.

53. Жылдың соңындағы білім алушыға берілген мінездеме тұлға даралығының келесі жақтарын ашып көрсетеді:

- 1) музыкалық қабілеттерінің деңгейі (естуі, ырғақ, жады);
- 2) білім алушының аталған аспапқа деген орындаушылық аппаратының сәйкестігі;
- 3) аспапқа икемделу деңгейі;
- 4) жалпы дамуы, эмоциялығы, қабылдауы, реакциясының жылдамдығы;
- 5) музыкамен айналысуға көзқарасы;
- 6) еңбекке қабілеттілігі, жинақылығы;
- 7) өз бетінше жұмыс істеу білігі;
- 8) мәтінді талдаудағы сауаттылық дәрежесі;
- 9) музыкалық шығармаларды меңгеру жылдамдығы;
- 10) жылдың соңындағы жетістіктері;
- 11) білім алушының музыкалық-техникалық дамуындағы кемшіліктері және оларды жеңу бойынша міндеттері.

54. Білім алушыны сипаттауда мақсатқа жетуге ұмтылуы, көркемдік қиялының болуы, аспапты еркін игеруі, техникалық жағынан еркіндігінің болуы сияқты жеке қасиеттері көрсетіледі.

55. Өз бетінше жүргізілетін сабақтар үнемі және жүйелі түрде жүргізіледі. Жұмыс көлемі балалардың жалпы білім беру бағдарламаларын игеруімен қатар үй тапсырмасына дайындалуға жұмсалатын уақыт шығынын ескеріліп анықталады.

56. Жеке үй тапсырмасы бірнеше рет жүргізіліп, педагогтің ұсынымдарына сәйкес құрылады. Бірінші кезекте түрлі техникалық тәсілдерді пайдаланып, ең күрделі музыкалық эпизодтар пысықталады. Педагог білім алушының ақыл-ой және физикалық мүмкіндіктеріне байланысты қандай да бір шығармаға жұмсалатын уақытты анықтайды.

57. Үй тапсырмаларының мазмұны:

1) дыбысты дамытуға арналған жаттығулар – дыбыстың ұзақтығымен жұмыс;

2) техниканы дамыту бойынша жұмыс – гаммалар, жаттығулар, этюдтер;

3) көркемдік материалмен жұмыс – пьесалар немесе ірі нысанды шығармалар;

4) ноталарды парақтан оқу.

58. Білім алушының өз бетінше жүргізетін сабақтарын белсендіру үшін сабақтың келесі формалары қолданылады:

1) өзінің орындауын талдау – білім алушы өзінің ойнауын бағалайды, жіберілген қателіктерін белгілейді;

2) білім алушың күнделігіне шығармамен жұмыс істеуге қатысты педагогтің маңызды ұсынымдарын жазу;

3) үй тапсырмаларын орындау туралы ауызша есеп беру – білім алушы қиындықтар туралы және оларды жою туралы айтады.

59. «Валторна» пәнінің үлгілік оқу жоспарындағы «Сольфеджио», «Қазақ музыка әдебиеті», «Әлемдік музыка әдебиеті», «Ұжымдық музыка ойнау» пәндерімен пәнаралық байланысы білім алушының түрлі көркемдік түсініктерді тұтас түсінуге итермелейді.

60. Бағдарламаны іске асыруды оқыту пәнінің бейініне сәйкес келетін арнайы кәсіби (орта және жоғары) білімі бар педагогикалық кадрлар қамтамасыз етеді.

61. Бағдарламаны іске асыру шарттары:

1) валторна;

2) пюпитр;

3) ноталарға арналған пультер;

4) CD және DVD дисктерді ойнатуға арналған құрылғылар;

5) аудио және бейне құрылғылар;

6) ноталық әдебиеттер, оқулық жинақтары мен құралдары.

62. Аспаптар ғимараттың белгілі деңгейдегі ауа ылғалдығы бар сөрелерде сақталады. Сабақтар кең, жақсы жарық түсірілген, желдетілетін, дыбыс оқшаулауы жақсы ғимараттарда өткізіледі.

63. Білім алушымен жұмыс сынып педагогінің

концертмейстермен бірге жұмыс істеуін қарастырады, сондықтан да кабинетте күйге жақсы келтірілген және өз уақытында жөндеу жұмыстары жүргізілетін фортепианоның болуы шарт.

64. Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептерінің материалдық-техникалық базасы санитарлық, өртке қарсы нормаларға, еңбекті қорғау нормаларына сәйкес болуы тиіс.

65. Педагог алғашқы сабақтарды тынысты дұрыс қою амалдарын, дыбыс шығару тәсілдерін меңгеруге, аппликатураны және аспапты дұрыс ұстау білігін үйренуге арнайды. Педагог бірінші оқу жылы ағымында білім алушының оңтайлы қойылым ережелерін меңгеруіне назар аударады.

66. Білім алушы бірінші сабақтардан бастап өзінің шамасы жететін көркемдік шығармаларды меңгереді, авторлық мәтінді нақты оқиды, техникалық қиындықтарды талдайды, өзінің орындауын мұқият тыңдайды, дыбыс, ырғақ сапасын үнемі қадағалайды.

67. Педагог тәсілдерді түсіндіреді, білім алушыны автор талап ететін сипатта пассажды, фразаны немесе жеке дыбысты орындау үшін қажетті амбушюр, бұлшық ет сезімдерін өзі табуына итермелейді, білім алушыны музыкаға үйретеді, музыкалық мәдениетті, талғамды, қажеттілікті, музыка ойнау әдетін дамытады.

68. Педагог оқытудың барлық кезеңінде ноталық мәтіннің, тәртіптің нақты орындалуына тырысады, білім алушының бойында кәсіпқойлықты тәрбиелейді.

69. Білім алушы дыбыспен жұмыс істеу кезінде оның қалыптылығына, сапасына, тембріне, ырғағының тазалығына, динамикасына, филировкасына қол жеткізуге тырысады.

70. Білім алушы гаммалармен, жаттығулармен, этюдтермен жұмыс істеу кезінде өңдеудің әртүрлі штрихтық, динамикалық және ритмикалық тәсілдерін қолданады. Саусақ техникасымен жұмыс түсінікті, механикалық ойнаудан аулақ болуы керек және көркемдік міндеттерге бағынуы тиіс.

71. Концертмейстермен жүйелі түрде жүргізілетін сабақтар білім алушының талғамын қалыптастырады, оған ансамбльде ойнау дағдыларын меңгеруге, үйретілетін шығарманың мазмұнын, стилін, формасын түсінуге, таза ырғақтау және орындаушылық тынысты бөлу дағдыларын алуға, дәл нюансировка жасау және әрбір музыкалық фразану түсінуге көмектеседі.

72. Педагог сабақтарда аспаптың дыбыс диапазонының біртіндеп күшеюін бақылайды; саусақтардың қозғалысы, олардың тыныс және амбушюр жұмысымен үйлесуі техниканың орындалуын қамтамасыз етеді.

2-тарау. Оқыту мазмұны және Бағдарламаны меңгерудегі күтілетін нәтижелер

73. 1 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы аспаппен, оның құрылысымен, оны күтіп баптау ережелерімен, ноталардың аталуымен, олардың дыбыстардың ұзақтығы бойынша ноталық станда орналасуымен және қарапайым теориялық мәліметтермен танысады;

2) денені, қолдарды, аяқтарды қою бойынша жұмыс жүргізіледі, орындаушылық тыныс, алғашқы дыбыс шығару дағдылары туралы түсініктері қалыптасады;

3) білім алушы штрих, деташе, стаккато және легато штрихтарын, табиғи дыбыстар қатарының дыбыстарын: бірінші октаваның «до», «ми», «соль», кіші октаваның «соль» екінші октаваның «до» дыбысын, диатоникалық дыбыстар қатарының кіші октавадағы «соль» дыбысынан екінші октаваның «до» дыбысын, тік қозғалыстағы тоникалық үшдыбыстылық арпеджиосын; 10-15 этюд пен жаттығуларды, сипаты жағынан әртүрлі 10-15 пьесаны және халық әндері мен билерін меңгереді.

74. 1 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Оқу пәні мазмұнының базалық негізін келесі тақырыптық бөлімдер құрайды.

1) Орындаушылық аппаратты қою.

2) Техникалық дағдылар.

3) Музыкалық сауат.

4) Көркемдік бейнені жасау бойынша жұмыс.

5) Жанрлар мен формаларды меңгеру.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою. Еріннің, еріндегі мүштіктің орналасу қалпы. Дененің, бастың, қолдардың қалпы. Тұрып ойнау кезіндегі аспаптың орналасу қалпы. Отырып ойнау кезіндегі аспаптың орналасу қалпы.

2-тақырып. Орындаушылық тынысты қою. Дыбыс шығару және тілдің қызметі: дыбыс шабуылы туралы түсінік.

3-тақырып. Техникалық дағдылар. Табиғи дыбыстар қатарының дыбыстарын меңгеру: бірінші октаваның «до», «ми», «соль», кіші октаваның «соль», екінші октаваның «до» дыбысы. Диатоникалық дыбыстар қатарының кіші октавадағы «соль» нотасынан бастап екінші октавадағы «до» нотасына дейінгі дыбыстар. Detaше және легато штрихтарымен орындаудың қарапайым дағдыларын меңгерту. Секунда, терция, кварта, квинта аралықтарымен орындау дағдыларын практика жүзінде меңгеру.

3-тақырып. Музыкалық сауат. Музыкалық және музыкалық емес дауыстар. Дыбыстың жоғарылығы. Жартылай тон, тон. Унисон. Октава. Дыбыстардың аталуы. Дыбыстар қатары. Негізгі дыбыстар қатары. Хроматикалық дыбыстар қатары. Октавалар.

4-тақырып. Ноталық жүйе. Нота ұстағыш, ноталық белгілер. Кілттер. Қосалқы сызықтар. Октава белгісі. Альтерация белгілері. Дыбыстың ұзақтығын жазу. Метрикалық екпіндер. Такті, тактінің бөліктері. Метр, өлшем. Күшті және әлсіз бөліктері. Қарапайым өлшемдер. Қиын өлшемдер. Төрттік төртінші өлшем. Дирижерлеу. Лига. Фермата нүктесі. Үзілістер. Динамика. Қарқынды және орындау сипатының белгілері. Затакт. Ноталық жазбаларын-қысқарту белгілері. Реприза, вольта. Аралықтар. Лад туралы түсінік. Триоль. Синкопа.

5-тақырып. Көркемдік бейнені жасау бойынша жұмыс. Музыканың мінезін анықтау, таныс емес әндердің әуенін және ритімін ажырата алу білігін дамыту. Ойнау дағдыларын қолдану үшін естуі бойынша әуеннің қимылының бағытын анықтау.

6-тақырып. Жанрлар мен формаларды меңгеру: марштар, әндер, билер.

7-тақырып. Жаттығуларды жаттау. Этюдтерді жаттау. Пьесаларды жаттау. Халық әндерін жаттау. Билерді жаттау.

75. 1 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

1 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) құрылғыны және валторнаны күту ережелерін біледі;
- 2) музыкалық сауат негіздерін біледі;
- 3) валторнада ойнау кезінде дұрыс тыныс алуды қолданады;
- 4) амбушюрды қоюды біледі;
- 5) табиғи дыбыстар қатарының дыбыстарын біледі: бірінші октаваның «до», «ми», «соль», кіші октаваның «соль», екінші октаваның «до»;

6) диатоникалық дыбыстар қатарының кіші октавадағы «соль» нотасынан бастап екінші октаваның «до» дыбысын біледі;

7) деташе және легато штрихтарымен орындау дағдысына ие болады;

8) секунда, терция, кварта, квинта аралықтарын орындау дағдыларын біледі;

9) нотаны парақтан оқудың алғашқы дағдыларына ие болады;

10) қарапайым жаттығуларды, этюдтерді, пьесаларды орындайды.

76. 2 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) орындаушылық аппараты қою, амбушюрді, орындаушылық тынысты бекіту және дамыту, тіл мен саусақтардың қозғалмалылығын дамыту, шығаратын дыбыстардың диапазонын кеңейту бойынша жұмыстар жалғастырылады;

2) динамикалық бояулармен секста, септима, октава аралықтарын орындау, үрлемелі аспаптар ансамблінде ойнау, ноталарды парақтан оқу, үлкен секундаға төмен тасымалдау дағдылары меңгеріледі;

3) музыкалық шығарманың құрылысымен танысу, пьесаның ішіндегі жеке және жалпы шарықтау шегін анықтау білігін дамыту, менуэт, сарабанда, серенада, романс, вальс, галоп жанрлары мен формаларын меңгеру жалғастырылады;

4) білім алушы бір немесе екі октавада, төрттік ұзақтықтармен екі белгіні қоса алғандағы екі белгіге дейінгі мажор гаммасын; баяу қарқындағы тік қозғалыстағы тоникалық үшдыбыстылық арпеджиосын; 10-15 жаттығу этюдтерін, түрлі сипаттағы 10-12 пьесаны, оның ішінде ансамбльдерді меңгереді.

77. 2 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою. Амбушюрды, орындаушылық тынысты бекіту және дамыту, тіл мен саусақтардың қозғалмалылығын дамыту. Шығарылатын дыбыстардың диапазонын кеңейту.

2-тақырып. Техникалық дағдылар. Деташе, легато, стаккато штрихтарымен орындау.

3-тақырып. Пиано, меццо форте, акцент, крещендо, диминуэндо динамикалық бояуларымен секста, септима, октава аралықтарын орындау.

4-тақырып. Үрлемелі аспаптар ансамблінде ойнау, парақтан оқу дағдыларын үйрету.

5-тақырып. Үлкен позицияға төмен тасымалдау дағдысын меңгеру. Аспаптың дыбысталу сапасын жақсарту бойынша жұмыс.

6-тақырып. Музыкалық сауат: үшдыбысты арпеджио, оның айналымдары, бемоль және диез үндестіліктерінің пайда болуы, ладпен танысу.

7-тақырып. Көркемдік бейнені құру бойынша жұмыс. Мазмұны және формасы жағынан қарапайым және көркемдік бейнелілігі анық пьесаларды орындау. Мәнерлі орындауға қол жеткізу. Әуенді ашық анықтау, әншілік дыбыспен, жақсы легатомен ойнау.

8-тақырып. Музыкалық-бейнелі ойлауды әрі қарай дамыту. Музыкалық шығарманың құрылысымен танысу. Пьесаның ішіндегі жеке және жалпы шарықтау шегін анықтау білігін дамыту.

9-тақырып. Жанрлар мен формаларды меңгеру: менуэт, сарабанда, серенада, романс, вальс, галоп.

10-тақырып. Жаттығуларды жаттау.

11-тақырып. Этюдтерді жаттау.

12-тақырып. Пьесаларды жаттау.

78. 2 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

2 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) деташе, легато, стаккато штрихтарымен орындау дағдыларына ие болады;

2) пиано, меццо форте, акцент, крещендо, диминуэндо динамикалық бояуларымен секста, септима, октава арайқтарын орындау дағдыларына ие болады;

3) үлкен секундаға төмен тасымалдау дағдыларына ие болады;

4) пьесаның ішіндегі жеке және жалпы шарықтау шегін анықтай алады;

5) жанрлар мен формаларды біледі: менуэт, сарабанда, серенада, романс, вальс, галоп.

79. 3 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) білім алушының орындаушылық аппаратын, музыкалық-бейнелі ойлау және орындаушылық дағдыларын дамыту, орындаушылық техниканы қалыптастыру, этюдтер мен жаттығуларды парақтан оқу дағдыларын дамыту бойынша жұмыстар әрі қарай жүргізіледі;

2) білім алушы көркемдік және техникалық жақтары арасындағы байланыстарды ескеріп, үйретілетін пьесалардағы және шығармалардағы мейлінше қиын эпизодтарды пысықтайды;

3) білім алушы екі белгіге дейінгі мажор және минор гаммаларын, бір немесе екі октавада, баяу қалыпта төрттік ұзақтықтармен, деташе штрихтарымен, тік қозғалыстағы баяу қалыптағы тоникалық үшдыбыстылық арпеджиосы (айналымдарымен), әртүрлі техниканың түріне арналған 10-15 этюд пен жаттығуды, әртүрлі сипаттағы 10-12 пьесаны (шағын формадағы), оның ішінде ансамбльді меңгереді.

80. 3 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою: амбушюр техникасын және ерін, саусақ және тіл жұмысын үйлестіру дағдысын әрі қарай дамыту, білім алушының орындаушылық тынысын дамыту. Шығаратын дыбыстардың диапазонын кеңейту.

2-тақырып. Техникалық дағдылар. Аспаптық дыбысталу сапасын жақсарту бойынша жұмыс. Әуендік безендірулерді практикада үйрену: қысқа және ұзақ форшлагтар, мордент.

3-тақырып. Штрихтар: деташе, легато, стаккато, портато, нон легато. Баяу қарқында нона және децима аралықтарын орындау дағдыларын дамыту. Дыбыс тесситурасы бойынша ыңғайлы баяу қарқындағы төрттіктермен хроматикалық гаммаларды орындау дағдыларын машықтандыру. Оң қолдың көмегімен сурдина бойынша ойнау дағдыларын үйрету.

4-тақырып. Үрлемелі аспаптар ансамблінде ойнау дағдылары. Үлкен және кіші секундаға төмен тасымалдау дағдысы (валторнаның қатары: ми және ми бемоль). Валторнаның партиясын үйрену. Ноталарды парактан оқу дағдыларын жетілдіру.

5-тақырып. Музыкалық сауат. Параллель минор, оның түрлері, оның мажор гаммасынан және керісінше табу. Бемоль және диез үндестіліктерінің пайда болуы. Квартті шеңбер. Квинтті-квартті шеңбер. Үшдыбыстылық айналымы.

6-тақырып. Көркемдік бейне жасау бойынша жұмыс. Музыканы түсіну, эмоциямен қабылдау қабілетін дамыту. Есту дағдыларын қалыптастыру (дыбыстарды тыңдау, олардың мәнерлік мағыналарын ажырату, аспапта түсініп орындау, дыбысталуды есту арқылы басқару). Музыкалық шығарманың формасын анықтау білігін дамыту.

7-тақырып. Жанрлар мен формаларды меңгеру.

8-тақырып. Жаттығуларды жаттау.

9-тақырып. Этюдтерді жаттау.

10-тақырып. Пьесаларды жаттау.

81. 3 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

3 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) деташе, легато, стаккато, портато, нон легато штрихтарын біледі;

2) пьесалар мен ірі нысанды шығармаларды орындау кезіндегі көркемдік және техникалық жақтарының арасындағы байланысты ескереді;

3) мәнерліктік музыкалық-орындаушылық құралдарын пайдалану дағдыларын біледі (штрихтармен, нюанстармен, дыбыс жүргізумен жұмыс);

4) аралықтарды, тесситура бойынша ыңғайлы дыбыстарды баяу қарқында төрттіктермен хроматикалық гаммаларды орындау дағдыларын біледі;

5) валторна партияларын біледі;

6) ноталарды парактан оқу дағдылары жетілдіріледі;

7) «параллель минор» түсінігін, оның түрлерін, оның мажор гаммасынан және кері қарай табылауын біледі;

8) «бемоль үндестіліктері», «диез үндестіліктері», «квартті шеңбер», «квинтті шеңбер», «квартті-квинтті шеңбер», «үшдыбыстылық айналымы», «соната» түсініктерін біледі.

82. 4 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) дыбыс сапасы мен орындау мәнерлігіне талап жоғарылаған кезде орындаушылық техниканы қалыптастыру бойынша жұмыс әрі қарай жалғастырылады;

2) пьесаларды, ірі нысанды шығармаларды орындау кезінде көркемдік жағынан тиімді техникалық тәсілдер машықтандырылады, ноталарды парақтан оқу, шығармаларды талдау дағдысы дамытылады;

3) білім алушы үш белгіге дейінгі мажор және минор гаммаларын, екі октавада, қалыпты қарқында сегіздіктермен, «до» дыбысынан хроматикалық гамманы, тоникалық үшдыбыстылық арпеджиосын тік қозғалыста қалыпты қарқында, әртүрлі техниканың түріне арналған 10-12 этюдті, 8-10 пьесаны, оның ішінде ансамбльдерді меңгереді.

83. 4 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою. Амбушюр техникасы. Ерін, саусақтардың және тілдің жұмысын үйлестіру. Білім алушының орындаушылық тынысы. Шығатын дыбыстардың диапазоны.

2-тақырып. Техникалық дағдылар. Аспаптың дыбысталу сапасы. Әуендік әр беруді практикада үйрену.

3-тақырып. Деташе, легато, стаккато, портато, нон легато штрихтарымен орындау дағдыларын жетілдіру. Баяу қарқында нона және децима аралықтарын орындау дағдыларын жетілдіру. Хроматикалық гаммаларды төрттіктермен баяу қарқында тесситурасы бойынша ыңғайлы дыбыстарда орындау дағдысын үйрету. Оң қолдың көмегімен сурдина бойынша айту дағдысын үйрету.

4-тақырып. Үрлемелі аспаптар ансамбліnde ойнау дағдысын жетілдіру. Үлкен және кіші секундаға төмен тасымалдау дағдысын жетілдіру (валторнаның қатары: ми және ми бемоль).

5-тақырып. Валторнаның партияларын үйрену. Ноталарды парақтан оқу дағдыларын жетілдіру.

6-тақырып. Музыкалық сауат: параллель минор, оның түрлері, оның мажор гаммасынан орналасуы және керісінше, бемоль және диез үндестіктерінің пайда болуы, квартті шеңбер, квартты-квинтті шеңбер, үшдыбыстылық айналымы.

7-тақырып. Көркемдік бейнені құру бойынша жұмыс: музыканы түсіну, эмоциямен қабылдау қабілетін әрі қарай дамыту. Есту дағдыларын қалыптастыру (дыбыстарды тыңдау, олардың мәнерлік құралдарын ажырату, дыбысталуды есту арқылы бақылау). Өз бетінше ойлауға, шығармашылыққа талпынуды тәрбиелеу. Музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту, музыкалық шығарманың формасын анықтауды тәрбиелеу.

8-тақырып. Музыкалық шығармалардың жанрлары мен формаларын меңгеру. Соната.

9-тақырып. Жаттығуларды жаттау. Этюдтерді жаттау. Пьесаларды жаттау.

84. 4 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

4 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) валторна партиясын біледі;
- 2) ноталарды парақтан оқи алады;
- 3) параллель минордың түрлерін біледі;
- 4) мажор гаммасынан және керісінше параллель минорды таба алады;
- 5) «квартты шеңбер», «квинтті шеңбер», «квартты-квинтті шеңбер», «үшдыбыстылық айналымы» түсініктерін біледі;
- 6) музыкалық шығарманың формасын анықтайды.

85. 5 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) теориялық материалды үйрену, ырғақтау сапасын жақсарту үшін көмекші және қосымша аппликатураларды қолдану техникасын әрі қарай дамыту, штрихтармен орындау дағдысын жетілдіру, көркемдік бейнені жасау бойынша жұмыс жалғастырылады;

2) білім алушы бес белгіге дейінгі мажор және минор гаммаларын, тік қозғалыстағы және айналымдағы тоникалық үшдыбыстылық арпеджиосын, әр түрлі дыбыстардағы хроматикалық гаммаларды, әртүрлі техниканың түріне арналған 10-12 этюдті, әртүрлі сипаттағы 8-10 пьесаны (оның ішінде ансамбльді) меңгереді.

86. 5 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою: орындаушылық тыныс техникасын және жылдам қарқындағы ерін, тіл мен саусақтардың жұмысын үйлестіру дағдысын әрі қарай жетілдіру. Шығатын дыбыстардың диапазонын кеңейту.

2-тақырып. Техникалық дағдылар: қосарланған валторнада «фа» — «си-бемоль» қатарын ойнау дағдысын жетілдіру, ырғақ сапасын жақсарту үшін көмекші және қосымша аппликатураны қолдану техникасын әрі қарай жетілдіру. Деташе, легато, стаккато, портато, нон легато, маркато штрихтарымен, форшлаг, мордент, группето мелизмдермен орындау дағдысын жетілдіру. Сурдина бойынша орындау, үрлемелі аспаптардың камералық ансамблінде ойнау дағдыларын әрі қарай жетілдіру. Оркестр сыныбының партиясын үйрену, ноталарды парақтан оқу бойынша жұмысты жүйелі түрде жүргізу.

3-тақырып. Музыкалық сауат: септаккорд және оның айналымдары.

4-тақырып. Көркемдік бейнені жасау бойынша жұмыс: музыкалық назарды шоғырландыру және бөлу дағдысын қалыптастыру (әуенді аспаппен шығару кезінде қабылдау), музыканы тыңдау, музыкалық дыбыстарды түсініп «шығару». Шығармалардағы

композитордың түпкі ойын ашу білігі бойынша жұмысты жалғастыру. Ырғақтық мәнерлігімен және фразировканың анықтылығымен, музыкалық шығарманы орындаудың тұтастығымен жұмысты жалғастыру. Қарқындармен, әртүрлі өлшемдермен және ритмикалық фигурациялармен танысу, динамикамен және дыбыс жүргізумен жұмыс.

5-тақырып. Музыкалық шығармалардың жанрлары және формаларын меңгеру: ноктюрн, рапсодия, концерт.

87. 5 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

5 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) орындаушылық техниканы біледі;
2) орындаушылық техниканың алуан түрлерін біледі;
3) шығарманы орындау кезінде көркемдік жағынан тиімді техникалық тәсілдерді қолданады;

4) ноталарды парактан оқу дағдыларын дамытады;

5) орындалатын шығармаларды орындау дағдыларын біледі.

88. 6 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) мелизмдерді алдында үйренген штрихтармен және динамикалық бояулармен орындау, оркестрлік партияларды және шағын көлемдегі пьесаларды өз бетінше жаттау, ноталарды парактан оқу және тасымалдау дағдыларын жетілдіру жалғастырылады, дыбыстың көмекші шабуылы тәсілі машықтандырылады, музыкалық шығармалардың жанрлары мен формалары меңгеріледі: прелюдия, ария, концерт, элегия, менуэт;

2) білім алушының орындаушылық аппаратын жетілдіру, көркемдік талғамын, музыкалық есте сақтау жадын, ойлауын дамыту, орындалатын шығармалардың фразировкасын (мәнерлеу) және олармен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру;

3) шығаратын дыбыстардың барлық диапазоны шеңберінде, әсіресе жоғарғы және төменгі регистрлерде (мұңды дыбыстармен жұмысты қоса алғанда) аспаптың дыбысталу сапасын жақсарту бойынша әрі қарай жұмыс істеу;

4) білім алушы баяу қарқындағы алты белгіге дейінгі мажор және минор гаммаларын, тік қозғалыстағы айналымдарымен үндестіктегі үшдыбыстылық арпеджиосын; баяу қарқындағы хроматикалық гаммаларды; әртүрлі техниканың түріне арналған 8-10 этюдті, шағын нысанды 6-8 пьесаны, оның ішінде ансамбльдерді; ірі нысанды 1-2 пьесаны (концерт, соната, поэма) меңгереді.

89. 6 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою. Білім алушының музыкалық-орындаушылық дағдысын жетілдіру. Орындаушылық

тыныс техникасын дамыту. Дыбыс шабуылы. Валторнаның шеткі регистрлерінің (жоғарғы және төмен) дыбыстарын сенімді және тұрақты шығаруға қол жеткізу бойынша жұмыс. Алдында өтілген штрихтармен және динамикалық бояулармен мелизмдерді (форшлаг, мордент, группето, дыбыстың құбылуы) орындау дағдыларын жетілдіру.

2-тақырып. Техникалық дағдылар. Дыбыстың көмешкі шабуылы тәсілі. Оркестрлік партияларды және шағын нысанды пьесаларды жаттау, ноталарды парақтан оқу және тасымалдау дағдыларын жетілдіру.

3-тақырып. Музыкалық сауат. Энгармониялық тең үндестіліктер, бір атаулы үндестіліктер, аралықтар октавадан үлкен.

4-тақырып. Көркемдік бейнені құру бойынша жұмыс. Музыканың мазмұны туралы толық түсінік, музыкалық шығарманы терең түсіну, оның көркемдік мәнін ұғыну.

5-тақырып. Музыкалық тілдің ерекшеліктерін, композиторлардың көзқарастарын және шығармашылық нақыштарын үйрену. Әуенді талдау (мәнерлік, жоғары дыбыстылық қатынастар, ырғақтық қатар, мінез, дамуы, тембрлік қасиеттері), оны құру заңдылықтарын анықтау білігін қалыптастыру. Сахналық дағдыларды, әртістікті дамыту.

6-тақырып. Музыкалық шығармалардың жанрлары мен формаларын меңгеру: прелюдия, ария, концерт, элегия, менуэт.

7-тақырып. Әртүрлі техниканың түріне арналған этюдтерді жаттау.

8-тақырып. Пьесаларды, ансамбльдерді жаттау.

9-тақырып. Ірі нысанды пьесаларды жаттау (концерт, соната, поэма).

90. 6 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

6 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) валторнада ойнаудың орындаушылық техникасына ие болады;
- 2) оркестрлік партияларды және шағын формадағы пьесаларды біледі;
- 3) ноталарды парақтан оқу және тасымалдау дағдыларын біледі;
- 4) «энгармониялық қалыпты үндестіліктер», «бір атаулы үндестіліктер», «аралықтар октавадан үлкен» түсініктерін біледі;
- 5) шығарманы орындау кезінде көркемдік бейнені құра алады;
- 6) орындалатын шығармалардың әуендерін талдауды біледі;
- 7) сахналық, әртістік дағдыларға ие болады;
- 8) прелюдия, ария, концерт, элегия, менуэт жанрларын біледі.

91. 7 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

- 1) білім алушы баяу қалыптағы алты белгіге дейінгі мажор және мажор гаммаларын, тік қозғалыстағы үшдыбыстылық арпеджиосын

және оның айналымдарын, баяу қарқындағы хроматикалық гаммаларды, әртүрлі техниканың түріне арналған 8-10 этюдті, шағын формадағы 6-8 пьесаны, оның ішінде ансамбльдерді, ірі нысанды 1-2 шығарманы (концерт, соната, поэма) меңгереді.

92. 7 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Орындаушылық аппаратты қою. Білім алушының музыкалық-орындаушылық дағдыларын жетілдіру. Орындаушылық тыныс техникасын, дыбыс шабуылын дамыту. Валторнаның шеткі регистрлерінің (жоғары және төменгі) сенімді және тұрақты дыбыс шығаруына қол жеткізу. Бұрын меңгерілген барлық штрихтармен және динамикалық бояулармен мелизмдерді (форшлагов, мордентов, группето, трелей) орындау дағдыларын меңгеру.

2-тақырып. Техникалық дағдылар. Дыбыстардың көмекші шабуылдарын немесе «қосарланған» және «үш еселенген» стаккато тәсілдерін жетілдіру. Сурдина бойынша орындау дағдыларын, оркестрлік партияларды және шағын формадағы пьесаларды өз беттерінше жаттау дағдыларын жетілдіру. Ноталарды парақтан оқу және тасымалдау дағдыларын жетілдіру.

3-тақырып. Көркемдік бейнені жасау бойынша жұмыс. Музыкалық шығармалардың музыкалық жанрлары және формалары туралы білімді кеңейту: үш бөлікті форма (қарапайым және күрделі), еркін форма, вариациялар. Музыканың метроритмикалық ерекшеліктері туралы түсінікті жетілдіру (ритмикалық қағыс туралы түсінік). Музыканы мейлінше ене тыңдау және оның көркемдік-мәнерлеу құралдарын тереңірек түсіну қабілеттерін тәрбиелеу. Музыкалық бейнені эстетикалық қабылдауды дамыту: әуеннің, үйлесімділіктің, әртүрлі стильдер (ритмикалық, агогикалық ерекшеліктер, осы дәуірдің кескіндемесімен, сәулет өнерімен танысу) шеңберіндегі ритмді. Музыкалық өнердің көркемдік формасы туралы білімді тереңдету.

4-тақырып. Музыкалық шығармалардың жанрлары мен формаларын меңгеру: концерттік рондо, пастораль.

93. 7 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

7 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) орындаушылық техниканы біледі;
- 2) валторнаның шеткі регистрлерінен дыбыс шығаруды біледі;
- 3) бұрын үйренген штрихтармен және динамикалық бояулармен мелизмдерді орындау дағдыларын біледі;
- 4) дауыстың көмекші шабуылы тәсілін біледі;
- 5) ноталарды парақтан оқу және тасымалдау дағдыларын біледі;

6) «үш бөлікті еркін форма», «вариация», «ритмикалық пульс», «концерттік рондо», «пастораль» түсініктерін біледі.

94. Бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелер.

Түлек:

1) музыка өнері саласындағы атақты отандық және шетел шығармаларының композиторларының шығармашылығын;

2) валторнаның көркемдік-орындаушылық мүмкіндіктерін;

3) музыкалық жанрларды және негізгі стильдік бағыттарды;

4) әртүрлі жанрдағы музыканы;

5) әлемдік музыка мәдениетінің озық үлгілерін;

6) музыкалық сауаттың негіздерін;

7) музыкалық өнерде қолданатын музыкалық мәнерліктің негізгі құралдарын;

8) жиі қолданылатын музыкалық терминдерді;

9) Бағдарлама талаптарына сәйкес әртүрлі стильдегі және жанрдағы шығармаларды қамтитын репертуарлық тізбені біледі.

Түлек:

1) әртүрлі жанрдағы және стильдегі музыкалық шығармаларды өз бетінше жаттауды;

2) жеңіл музыкалық шығарманы жаттау кезіндегі техникалық қиындықтарды өз бетінше жеңуді;

3) музыкалық шығарманы орындау кезінде көркемдік бейнені жасауды;

4) үйренген музыкалық шығармаларды сауатты орындауды;

5) музыкалық шығарма мәнмәтініндегі мәнерлік құралдарының рөлін түсіндіре отырып, ноталық мәтінді талдауды;

6) жеке, ансамбльде және оркестрде ойнауды;

7) дыбыстық техникамен жұмыс істеуді біледі.

Түлекте:

1) авторлық мәтінді барынша дәлелді түсіндіруге қол жеткізуге мүмкіндік беретін орындаушылық білім, білік және дағдылар кешені, әртүрлі кезеңдердегі, стильдердегі, бағыттардағы, жанрлардағы және формалардағы музыкалық шығармалардан құралған репертуарды өз бетінше жинақтау;

2) музыкалық шығармаларды парақтан оқу білігі, жеңіл музыкалық шығармаларды есту бойынша және парақтан оқу дағдысы;

3) ансамбльдік музыка ойнау негіздері;

4) білім алушының көркемдік талғамы;

5) музыкалық орындаушылықтың мәнерлік құралдарын қолдану дағдылары;

6) естуді бақылау және орындау процесін басқару білігін тәрбиелеу дағдылары;

7) музыкалық-орындаушылық мәнерлеу құралдарын қолдану,

орындалатын шығармаларға талдау жасау, әртүрлі орындау техникасын меңгеру, көркемдік жағынан тиімді техникалық тәсілдерді қолдану дағдылары;

8) орындалатын шығармаларды теориялық талдау дағдысы;

9) жеке орындаушы ретіндегі дайындық-концерттік жұмыс дағдысы;

10) ұжымдық шығармашылық қызмет дағдысы қалыптасқан.

3-тарау. Оқыту нәтижелерін бағалау өлшемдері

95. Үлгерімді бақылаудың мақсаты білім алушының Бағдарламаны игерудегі нәтижелілігін анықтау болып табылады.

Білім алушылардың Бағдарламаны игеруін бақылау академиялық концерт, техникалық сынақ, бақылау жұмысы түрінде, қорытынды аттестаттау – емтихан түрінде іске асырылады.

96. Аттестаттау формасы және білім алушылардың көрсетілімдеріне қойылатын бақылау-бағдарламалық талаптары:

1) 1 сынып – бірінші тоқсанда: бақылау жұмысы (2 этюд немесе 2 жаттығу, 2 пьеса), екінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы екі пьеса), үшінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса), төртінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса);

2) 2 сынып – бірінші, үшінші тоқсандарда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, 2 этюд), екінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса), төртінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса);

3) 3 сынып – бірінші, үшінші тоқсандарда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, 2 этюд), екінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса), төртінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса);

4) 4 сынып – бірінші, үшінші тоқсандарда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, 2 этюд), екінші тоқсанда: академиялық концерт (ірі нысанды 1 концерттік шығарма), төртінші тоқсанда: академиялық концерт (Қазақстан композиторның 1 пьесасы, әртүрлі сипаттағы 2 пьеса немесе 1 ірі нысанды шығарма);

5) 5 – бірінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, 2 этюд), екінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса), үшінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, әртүрлі сипаттағы 2

пьеса), төртінші тоқсанда: емтихан (әртүрлі сипаттағы 3 пьеса немесе 1 ірі нысанды шығарма, 1 пьеса);

6) 6 сынып – бірінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, оркестрлік партия – орта қиындықтағы 2 этюд) екінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажорлы, минорлы гаммалар, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, оркестрлік партия – орта қиындықтағы 2 этюд), үшінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары және үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, оркестрлік партиялар – орта қиындықтағы 2 этюд, нотаны парақтан оқу), төртінші тоқсанда: емтихан (2 этюд, 1 ірі нысанды шығарма, 1 пьеса);

7) 7 сынып – бірінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, оркестрлік партия – орта қиындықтағы 2 этюд), екінші тоқсанда: академиялық концерт (әртүрлі сипаттағы 2 пьеса), үшінші тоқсанда: техникалық сынақ (мажор, минор гаммалары, үшдыбыстылық арпеджиосы, септаккордтар, оркестрлік партия – орта қиындықтағы 2 этюд, нотаны парақтан оқу), төртінші тоқсанда: емтихан (1 ірі нысанды шығарма, әртүрлі сипаттағы 2 пьеса, Қазақстан композиторларының шығармаларын орындау міндетті).

97. Музыкалық білім беруде оқыту нәтижелерін бақылау өлшемшарттары пән бойынша ағымдық үлгерім нәтижелерінен және концерттік көрсетілімдерден алған бағаларынан тұрады.

Педагог білім алушының жұмысын бағалау кезінде келесі өлшемшарттарды ескереді:

1) денені, саусақ аппаратын, аяқты, амбушюрды қою, орындаушылық тынысты, саусақ аппаратын меңгеруі, саусақтарды көтерудің амплитудасы және синхрондылығы; моторлығы;

2) музыкалық дыбысты меңгеруі (шабуыл және дыбысты тоқтату, артикуляция), тембрдің мәнерлігі, дыбыстың созылмалығы (тыныс шығарудың дамығандығы), бір нюанстағы дыбыстың созылуы, дыбыстың динамикадағы созылуы (крещендо, диминуэндо), дыбыстың ырғақтық тазалығы, нюансировкалар, негізгі штрихтар);

3) музыкалық қабілеттерінің, физикалық төзімділігінің, музыканы есте сақтау жадының (музыкалық шығарманы тоқтамай және қатесіз орындау) даму деңгейі;

4) музыкалық шығарманың көркемдік бейнесін жеткізуі, шығарманың бірыңғай қарқынын ұстап тұру білігі (егер қарқындық ауытқулар болмаса), музыкалық шығармаларды қарқындық ауытқулармен сезіну және орындау, ритмикалық комбинациялардың қалпытылығы («ритмикалық сурет»).

98. Бағалау өлшемшарттары:

1) «5» «өте жақсы» – емтихан бағдарламасын оқыту жылына сәйкес жатқа, мәнерлеп орындауы, мәтінді жақсы білуі, қажетті техникалық тәсілдерді, штрихтарды білуі, дыбысты жақсы шығаруы, орындалатын шығарманың стилін білуі, автордың түпкі ойына сәйкес, көркемдік бейнені жасауға мүмкіндік беретін көркемдік жағынан тиімді техникалық тәсілдерді қолдануы;

2) «4» «жақсы» бағасы – емтихан бағдарламасын оқыту жылына сәйкес анық көркемдік-музыкалық жеткізуді қолданып сауатты орындау, ұсақ техникалық қателіктердің болуы, қарқынның сәл сәйкес келмеуі, орындалатын шығарманың бейнесін нақты жеткізуі жеткіліксіз;

3) «3» «қанағаттанарлық» бағасы – ноталық мәтінді толық білмеуі, мәтінді жаттамауы, техникалық дайындығының төмендігі, көркемдік жағынан әлсіз ойнауы, орындау кезінде техникалық қателіктер жіберілген, шығарманың мінезі анықталмаған;

4) «2» «қанағаттанарлық емес» бағасы – шығарманы қателерімен орындауы, музыканың мағынасы мен сипатын дұрыс жеткізбеуі, темпті, ритмді сақтамауы, ырғақтың және ансамбльдің болмауы, ноталық мәтінді жатқа білмеуі, аспапта ойнау дағдысының әлсіз болуы;

5) сынақ (баға қойылмайды) – орындауы оқытудың осы кезеңінің тиісті деңгейіне сәйкес.

Образовательная программа по предмету «Валторна» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств

Глава 1. Общие положения

1. Образовательная программа по предмету «Валторна» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств (далее - Программа) определяет единый комплекс основных характеристик образования, включающий цель, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения предмету «Валторна».

2. В настоящей Программе используются следующие понятия:

1) амбушюр – способ сложения губ музыканта при игре на некоторых духовых инструментах с определенным устройством мундштука;

2) арпеджио – способ исполнения аккордов на фортепиано, некоторых клавишных и струнных инструментах, при котором звуки аккорда следуют один за другим;

3) артикуляция – способ исполнения последовательного ряда звуков при игре на музыкальном инструменте или при пении вокальных партий;

4) вольта – музыкальный термин, один из видов музыкальной аббревиатуры, использующийся для обозначения повторяющейся с некоторыми изменениями части музыкального произведения;

5) деташе – разновидность приёма исполнения на струнных смычковых инструментах;

6) децима – музыкальный интервал шириной в десять ступеней, обозначается цифрой 10;

7) диминуэндо – музыкальный термин, обозначающий постепенное уменьшение силы звука;

8) атака звука – первоначальный импульс звукоизвлечения, необходимый для образования звуков при игре на каком-либо музыкальном инструменте или при пении вокальных партий; некоторые нюансировочные характеристики различных способов звукоизвлечения, исполнительских штрихов, артикуляции и фразировки;

9) звукоизвлечение – музыкальное извлечение, порождение звуков при игре на музыкальном инструменте или пении;

10) звуковедение – способ связи звуков в процессе фонации;

11) кварта – музыкальный интервал, один из совершенных

консонансов;

12) квинта – музыкальный интервал шириной в пять ступеней, обозначается цифрой 5;

13) квинтовый круг – разомкнутая двусторонняя последовательность тональностей, отражающая степень их родства;

14) крещендо – музыкальный термин, обозначающий постепенное увеличение силы звука;

15) легато – приём игры на музыкальном инструменте, связанное исполнение звуков, при котором имеет место плавный переход одного звука в другой, пауза между звуками отсутствует;

16) минор – один из двух ладов (наряду с мажором) гармонической тональности, характерная особенность минорного звукоряда – его третья ступень, отстоящая от первой ступени на малую терцию;

17) гамма в теории музыки – звукоряд неопределённой протяжённости, соседние ступени которого отстают друг от друга на целый тон или полутон; в школьной исполнительской практике подразумевают восходящие либо нисходящие октавные звукоряды;

18) нюанс – термин, характеризующий музыкальную мелодичность, тонкое различие, едва заметный переход в звуке: форте – громко, dolce - нежно, appassionato - страстно и тому подобное;

19) реприза – раздел музыкального произведения, в котором излагается повторение музыкального материала, в исходном или изменённом виде; повтор материала, а также аббревиатура для такого повтора;

20) ритм – организация музыки во времени;

21) секунда – музыкальный интервал шириной в две ступени, обозначается цифрой 2;

22) синкопа – смещение ритмической опоры в музыке с сильной доли такта на слабую, то есть несовпадение ритмического акцента с метрическим;

23) стаккато – музыкальный штрих, предписывающий исполнять звуки отрывисто, отделяя один от другого паузами; один из основных способов извлечения звука (артикуляции), противопоставляемый легато;

24) затакт – неполная доля такта, предшествующая первой доле последующего такта; один или несколько звуков в начале пьесы, которые записываются перед первой тактовой чертой;

25) тембр – окраска звука; одна из специфических характеристик музыкального звука;

26) терция – музыкальный интервал шириной в три ступени, обозначается цифрой 3;

27) триоль – группа из трёх нот одинаковой длительности, в сумме

по времени звучания равная двум нотам той же длительности;

28) фермата – знак музыкальной нотации, предписывающий исполнителю увеличить по своему усмотрению длительность ноты;

29) штрих – способ (приём и метод) исполнения нот, группы нот, образующих звук;

30) трезвучие – аккорд, состоящий из трёх звуков, расположенных по терциям.

3. Цель Программы: создание условий для развития музыкально-творческих способностей обучающегося на основе приобретенных им знаний, умений и навыков игры на валторне.

4. Задачи Программы.

Обучающие:

1) овладение основными исполнительскими навыками игры на валторне, позволяющими грамотно исполнять музыкальные произведения соло и в ансамбле;

2) освоение и исполнение на валторне произведений различных жанров и форм в соответствии с Программными требованиями;

3) освоение музыкальной грамоты, как необходимого средства для музыкального исполнительства на валторне в пределах Программы;

4) обучение навыкам самостоятельной работы с музыкальным материалом, чтение нот с листа;

5) развитие исполнительской техники как необходимого средства для реализации художественного замысла композитора.

Развивающие:

1) развитие музыкального слуха, чувство метроритма, музыкальной памяти, музыкального мышления, творческого воображения, артистических способностей;

2) формирование образного мышления, эмоционального восприятия музыки, позитивной мотивации обучающегося к творческой деятельности;

3) расширение музыкального кругозора, развитие индивидуальных способностей обучающегося;

4) приобретение детьми опыта творческой деятельности и публичных выступлений;

5) развитие у обучающегося интереса к классической, современной, джазовой музыке как неотъемлемой части мировой художественной культуры.

Воспитательные:

1) воспитание у обучающегося культуры сольного и ансамблевого музицирования на инструменте, стремления к практическому использованию приобретенных знаний, умений и навыков игры на валторне;

2) воспитание правильного восприятия музыки, умения слушать музыкальное произведение;

3) воспитание художественного вкуса, культуры исполнительского мастерства на основе осознанного восприятия музыки;

4) воспитание любви к искусству через освоение отечественных и мировых культурных ценностей, традиций, лучших образцов народного творчества;

5) формирование у обучающегося сознательного отношения к музыкально-творческой деятельности, воспитание его активным пропагандистом музыкального искусства;

6) формирование у обучающегося осознанной мотивации к продолжению профессионального обучения.

5. Срок обучения детей игре на валторне – семь лет. Количество часов и продолжительность урока в неделю определяется типовым учебным планом.

6. Программа предназначена для обучения детей, желающих освоить технику игры на валторне, научиться исполнять обработки русских, казахских народных мелодий, музыки народов мира и переложения классических произведений.

7. Цель учебного предмета реализуется через систему ключевых задач личностного, познавательного, коммуникативного и социального развития. Содержание обучения реализуется во взаимосвязи со способами действий, формами общения с музыкальным творчеством, которые формируются в учебном процессе.

8. Особенностью Программы является ее общеразвивающая направленность на приобретение детьми знаний, умений и навыков игры на валторне, опыта творческой деятельности, приемов сольного и ансамблевого исполнительства.

9. Предмет ориентирован на традиционное обучение, индивидуально-дифференцированный подход к каждому обучающемуся, развитие художественно-образного мышления, овладение детьми духовными и культурными ценностями, выявление одаренных детей в области музыкального искусства.

10. Педагог создает условия для реализации индивидуального подхода к каждому обучающемуся за счет гибкости в постановке учебных задач, возможности формирования стратегии обучения каждого ребенка.

11. Основные принципы достижения цели Программы:

1) постепенность в развитии природных способностей детей;

2) строгая последовательность в овладении музыкальной лексикой и техническими приемами;

3) систематичность и регулярность занятий;

4) целенаправленность учебного процесса.

12. Программа создает условия для овладения приёмами игры на валторне в объёме, необходимом для дальнейшей практической деятельности будущего музыканта.

13. Программа направлена на творческое, эстетическое, духовно-нравственное развитие обучающегося и создает условия для приобретения опыта исполнительской сольной, ансамблевой, оркестровой практики, навыков самостоятельной работы по изучению и постижению музыкального искусства.

14. Программа рассчитана на детей различной степени музыкальной одарённости, подготовки и общего развития. Педагог создает условия для реализации индивидуального подхода к каждому обучающемуся за счет гибкости в постановке учебных задач, возможности формирования стратегии обучения каждого ребенка. Особое внимание педагог обращает на доступность, постепенность и последовательность в освоении музыкальных знаний, пробуждение у детей интереса к музыке.

15. Программа ориентирована на выработку у обучающегося личностных качеств, способствующих:

1) освоению знаний, умений и навыков игры на валторне, творчески исполнять музыкальные произведения в соответствии с необходимым уровнем музыкальной грамотности;

2) приобретению опыта творческой деятельности;

3) овладению духовными и культурными ценностями народов мира;

4) получению музыкального образования и приобщению к музыкальной культуре;

5) формированию комплекса знаний, умений и навыков, позволяющих в дальнейшем осваивать профессиональные образовательные программы в области музыкального искусства.

16. Психолого-педагогическое сопровождение направлено на следующее:

1) создание условий для личностного, интеллектуального и социального развития, профессионального самоопределения обучающегося, соответствующих его индивидуальности, развитию творческих способностей, с учетом интеллектуально-личностных возможностей;

2) создание у обучающегося позитивной мотивации к обучению;

3) оказание помощи личности в ее самопознании, формировании адекватной самооценки и адаптации в реальных жизненных условиях, преодолении кризисных ситуаций и достижении эмоциональной устойчивости, способствующих личностному росту и саморазвитию обучающегося;

4) оказание психологической помощи и поддержка обучающегося в соответствии с целями и задачами Программы.

17. Привитие обучающемуся необходимых исполнительских навыков и умений осуществляется в процессе работы над различными по содержанию, характеру и стилю художественными произведениями, музыкальное воспитание и развитие основывается на изучении народной музыки, творчества казахстанских, русских и зарубежных композиторов.

18. Основная практическая задача коллективного музицирования – формирование специальных ансамблевых навыков игры, которые предполагают умение слушать звучание ансамбля, ощутить единый ритмический пульс, играть согласованно и художественно в изменчиво гибком ритме, совместно исполнять, взаимодействовать с участниками ансамбля.

19. Программа учитывает возрастные и индивидуальные особенности обучающегося, ориентирована на развитие функциональной грамотности школьников и достижение ключевых компетенций, освоенных специфических знаний, умений, навыков в рамках учебного предмета.

20. Методологическая основа Программы:

- 1) концепция целостного подхода к формированию личности;
- 2) теория возрастного, личностно-деятельностного, индивидуально-дифференцированного и проблемно-исследовательского подходов в обучении;
- 3) общедидактические постулаты современной педагогики, детерминированные ими подходы к содержанию, формам и методам образовательного процесса;
- 4) разработка проблемы развития творческих и исполнительских способностей обучающегося в контексте развивающего обучения;
- 5) теоретические и методические установки видных педагогов и музыковедов.

21. Педагогические принципы отбора содержания учебного материала:

- 1) принцип природосообразности и доступности учитывает возрастные особенности обучающегося, позволяя отобрать доступный для слушания, изучения, исполнения учебный материал, который способствует музыкальному и духовно-нравственному развитию обучающегося;
- 2) принцип преемственности означает связь между всеми классами обучения на уровне содержания и музыкально-исполнительской деятельности обучающегося;

3) принцип индивидуализации обучения является главным способом практического освоения исполнительских навыков игры на инструменте;

4) принцип творчества раскрывает способности и склонности обучающихся, способствует созданию ситуации успеха, радости общения с искусством.

22. Специфика индивидуального обучения предмету «Валторна» создает условия для вариативности выбора методов, средств, форм обучения и подбора репертуарного комплекса.

23. Для достижения поставленных задач используются следующие методы обучения:

1) словесный метод – беседа, рассказ, объяснение, дискуссия;

2) наглядно-демонстрационный – исполнение произведения педагогом на инструменте, наблюдение, показ интерактивных и мультимедийных презентаций;

3) практический – работа на инструменте, подготовительные упражнения, самостоятельный разбор произведения, работа над отдельными частями произведения;

4) аналитический – сравнения и обобщения, развитие логического мышления;

5) эмоциональный – подбор ассоциаций, образов, художественного впечатления, развитие музыкально-образного мышления.

24. Выбор методов зависит от возраста и индивидуальных особенностей обучающегося, физических данных, уровня развития музыкальных способностей.

25. Формы занятий:

1) практические – приемы и навыки игры отрабатываются на инструменте;

2) групповые занятия проводятся для коллективного музицирования в ансамбле;

3) репетиционно-концертные – подготовка и публичное представление концертных номеров;

4) конкурсы;

5) урок-игра – использование игровых технологий на уроке.

26. Основной формой учебно-воспитательной работы в классе является урок, проводимый как индивидуальное занятие педагога с обучающимся. Программа занятий состоит из одновременно проводимых теоретических и практических занятий.

27. Виды внеурочных форм работы:

1) игра в ансамбле;

2) подготовка к концертным, конкурсным выступлениям;

3) участие в творческих и культурно-просветительских мероприятиях;

4) посещение филармоний, театров, концертных залов, музеев;

5) встречи с музыкальными деятелями, исполнителями, композиторами.

28. На основе настоящей Программы педагог разрабатывает рабочую учебную программу, которая определяет оптимальные и наиболее эффективные для данного класса содержание, формы, методы и приемы организации образовательного процесса.

29. Структурные элементы рабочей учебной программы:

1) титульный лист;

2) пояснительная записка;

3) планирование учебной деятельности;

4) учебно-методическое обеспечение учебного процесса.

30. На титульном листе размещаются основные сведения:

1) название организации образования;

2) название учебного предмета;

3) обозначение класса, для которого разработана рабочая учебная программа;

4) сроки действия рабочей учебной программы (учебный год);

5) краткая информация о педагоге;

6) место для отметки об утверждении рабочей учебной программы руководителем организации образования.

31. Содержание пояснительной записки:

1) настоящая Программа как основание;

2) педагогическая цель и задачи, актуальные при обучении предмету в данном классе;

3) особенности обучения в данном классе (развивающие, коррекционно-развивающие, работа с одаренными детьми);

4) особенности и проблемы, существующие в организации работы в данном классе;

5) информация об изменении сроков и (или) времени изучения отдельных тематических блоков (разделов) с указанием причин и целесообразности изменений.

32. Раздел «Планирование учебной деятельности» содержит календарно-тематическое планирование с выделением характеристик деятельности обучающихся, репертуарный перечень по классам.

33. Содержание раздела «Учебно-методическое обеспечение учебного процесса»:

1) перечень познавательной литературы для обучающегося;

2) перечень методической литературы для педагога;

3) перечень учебно-наглядных пособий.

34. Рабочая учебная программа рассматривается на заседании методического совета и утверждается руководителем организации образования до начала учебного года.

35. Педагог на основе рабочей учебной программы составляет индивидуальный план обучения на каждого обучающегося. Индивидуальный план характеризует гармоничный процесс музыкального и духовно-нравственного развития обучающегося.

36. Индивидуальный план обучающегося составляется на каждое полугодие, утверждается руководителем организации образования, заносится в журнал или личное дело обучающегося.

37. При составлении индивидуального плана учитываются перспективные и текущие задачи планирования индивидуальной работы в соответствии с характеристикой обучающегося в начале и конце учебного года.

В одном и том же классе индивидуальные планы по реализации Программы, концертные и экзаменационные программы значительно отличаются по уровню сложности.

38. Индивидуальный план обучающегося отражает широкие репертуарные тенденции, обновление и обогащение репертуара благодаря привлечению народной, классической и современной музыки с использованием элементов композиторской техники.

39. Правильная организация учебного процесса, успешное и всестороннее развитие музыкально-исполнительских данных обучающегося зависят непосредственно от того, насколько тщательно спланирована работа в целом, продуман выбор репертуара.

40. Педагог вырабатывает индивидуальную репертуарную стратегию для каждого обучающегося с учетом его музыкальных потребностей и особенностей дарования.

41. Педагог формирует индивидуальный репертуарный перечень музыкальных произведений, систематизирует произведения и дополняет репертуар в соответствии с индивидуальными возможностями обучающегося.

42. Репертуарный перечень включает произведения казахской, русской, зарубежной музыки, высокохудожественные детские, юношеские пьесы современных композиторов, популярные песни из мультфильмов, детских кинофильмов, народную музыку.

43. Педагог активно использует в учебном процессе обработки казахских народных песен, произведения казахстанских композиторов, учитывая в процессе их изучения характерные ладовые, гармонические, ритмические и мелодические особенности.

44. Насыщенность учебного репертуара сочинениями разных жанров и стилей создает благоприятную ситуацию для изучения, сравнения, систематизации музыкального материала.

45. Педагог систематически обновляет и расширяет репертуарный перечень, включая в него лучшие пьесы, создаваемые современными отечественными и зарубежными композиторами.

46. Педагог тщательно продумывает методику и репертуар обучающегося, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для обучающегося как со стороны художественного содержания, так и техники исполнения.

47. Педагог устанавливает степень завершённости работы над репертуаром, фиксирует этапы изучения произведений, варьирует объём и сложность Программы, пополняя репертуарный список за счёт нового репертуара с учётом личностного и индивидуального подходов к каждому обучающемуся.

48. В работе над репертуаром педагог учитывает, что часть произведений предназначена для публичного или концертного (экзаменационного) исполнения, остальные - для работы в классе или в порядке ознакомления.

49. В индивидуальный план не включаются произведения, превышающие музыкально-исполнительские, художественные, технические возможности обучающегося, также не соответствующие его возрастным особенностям.

50. Для расширения музыкального кругозора обучающегося, помимо произведений, детально изучаемых в классе, осуществляется знакомство с целым рядом разнохарактерных пьес, допуская при этом различную степень завершённости работы над ними, не требуя обязательного выучивания наизусть.

51. Обязательные разделы индивидуального плана:

- 1) работа над гаммами;
- 2) работа над этюдами и упражнениями;
- 3) исполнение пьес классических и современных авторов;
- 4) исполнение произведений композиторов Казахстана;
- 5) обработки народных песен;
- 6) работа в составе ансамбля;
- 7) навыки чтения нот с листа.

52. В конце каждого полугодия педагог отмечает качество выполнения задания и вносит изменения в ранее утвержденный репертуарный перечень, в конце года даёт характеристику музыкального и технического развития, успеваемости и работоспособности обучающегося.

53. Характеристика обучающегося на конец года освещает следующие стороны его индивидуальности:

- 1) уровень музыкальных данных (слух, ритм, память);

- 2) соответствие исполнительского аппарата обучающегося данному музыкальному инструменту;
- 3) степень приспособляемости к инструменту;
- 4) общее развитие, эмоциональность, восприимчивость, скорость реакции;
- 5) отношение к занятию музыкой;
- 6) работоспособность, собранность;
- 7) умение заниматься самостоятельно;
- 8) степень грамотности в разборе текста;
- 9) скорость освоения музыкальных произведений;
- 10) успехи к концу года;
- 11) недостатки в музыкально-техническом развитии обучающегося и задачи по их преодолению.

54. Для характеристики обучающегося отмечаются такие индивидуальные качества, как целеустремленность, наличие художественного воображения, свободное владение инструментом, наличие технической свободы.

55. Самостоятельные занятия проводятся регулярно и систематически. Объем работы определяется с учетом минимальных затрат на подготовку домашнего задания, параллельного освоения детьми программы общего среднего образования.

56. Индивидуальная домашняя работа проводится в несколько приемов и строится в соответствии с рекомендациями педагога. В первую очередь прорабатываются самые сложные музыкальные эпизоды, используя различные технические приемы. С учетом умственных и физических возможностей обучающегося педагог определяет время работы над тем или иным произведением.

57. Содержание домашних заданий:

- 1) упражнения для развития звука – работа над продолжительностью звука;
- 2) работа над развитием техники – гаммы, упражнения, этюды;
- 3) работа над художественным материалом – пьесы или произведения крупной формы;
- 4) чтение нот с листа.

58. Формы работы для активизации самостоятельных занятий обучающегося:

- 1) анализ собственного исполнения – обучающийся оценивает свою игру, отмечает допущенные ошибки;
- 2) запись обучающимся в дневник важнейших рекомендаций педагога относительно работы над произведениями;
- 3) устный отчет о подготовке домашних заданий – обучающийся рассказывает о трудностях и устранении трудностей.

59. Межпредметные связи предмета «Валторна» с предметами «Сольфеджио», «Казахская музыкальная литература», «Мировая музыкальная литература», «Коллективное музицирование» побуждают обучающегося к целостному познанию различных художественных явлений.

60. Реализация Программы обеспечивается педагогическими кадрами, имеющими специальное профессиональное (среднее или высшее) образование, соответствующее профилю преподаваемой дисциплины.

61. Условиями реализации Программы является наличие:

- 1) валторн;
- 2) пюпитров;
- 3) проигрывающего устройства для прослушивания CD и DVD-дисков;
- 4) аудио и видео аппаратуры,
- 5) нотной литературы, учебных сборников и пособий.

62. Инструменты хранятся в шкафах с учетом определенной степени влажности воздуха в помещении. Занятия проводятся в просторном, хорошо освещенном, проветриваемом помещении, с хорошей акустикой.

63. Работа с обучающимися предусматривает совместную работу педагога класса с концертмейстером, поэтому обязательно наличие в кабинете хорошо настроенного фортепиано.

64. Материально-техническая база детских музыкальных школ и детских школ искусств должна соответствовать санитарным, противопожарным нормам, а также нормам охраны труда.

65. Первые уроки педагог посвящает освоению приемов правильной постановки дыхания, способов извлечения звука, изучению аппликатуры и умению правильно держать инструмент. В течение первого года обучения особое внимание педагог обращает на освоение обучающимся правил рациональной постановки.

66. С первых уроков обучающийся изучает доступные ему художественные произведения, точно прочитывает авторский текст, анализирует технические трудности, вслушивается в свое исполнение, постоянно следит за качеством звука, интонации.

67. Педагог объясняет приемы, побуждает обучающегося самого находить необходимые амбушюрные, мышечные ощущения для выполнения пассажа, фразы или отдельного звука в том характере, которого требует автор, учит обучающегося музыке, развивает музыкальную культуру, вкус, потребность, привычку музицировать.

68. На всех этапах обучения педагог добивается точного выполнения нотного текста, дисциплины, воспитывает в обучающемся профессионализм.

69. Обучающийся, работая над звуком, добивается его ровности, устойчивости, качества тембра, интонационной чистоты, динамики, филировки.

70. В работе над гаммами, упражнениями, этюдами обучающийся применяет различные штриховые, динамические и ритмические способы проработки. Работа над пальцевой техникой предельно осмысленна, лишена механического проигрывания и подчинена художественным задачам.

71. Регулярные занятия с концертмейстером формируют вкус обучающегося, помогают ему освоить навыки ансамблевой игры, понять содержание, стиль, форму изучаемого произведения, приобрести навыки чистого интонирования и распределения исполнительского дыхания, точной нюансировки и осмысления каждой музыкальной фразы.

72. Педагог на уроке следит за постепенным увеличением диапазона звучания инструмента; движение пальцев, их координация с работой дыхания и амброшюра обеспечивают озвученность техники.

Глава 2. Содержание обучения и ожидаемые результаты освоения Программы

73. Программные требования в 1 классе:

1) обучающийся знакомится с инструментом, устройством, правилами ухода за ним, названием нот, расположением их на нотном стане с длительностью звуков, метром и другими элементарными теоретическими сведениями;

2) проводится работа над постановкой корпуса, рук, ног, формируются представления об исполнительском дыхании, навыки первоначального звукоизвлечения;

3) обучающийся осваивает штрихи, деташе, стаккато и легато, звуки натурального звукоряда: «до», «ми», «соль» первой октавы, «соль» малой октавы «до» второй октавы, звуки диатонического звукоряда от «соль» малой октавы до «до» второй октавы, арпеджио тонических трезвучий в прямом движении; 10-15 этюдов и упражнений; 10-15 различных по характеру пьес и народных песен; и танцев.

74. Содержание учебного предмета в 1 классе.

Базовую основу содержания учебного предмета представляют следующие тематические разделы.

1) Постановка исполнительского аппарата.

2) Технические навыки.

3) Музыкальная грамота.

4) Работа над созданием художественного образа.

5) Освоение жанров и форм.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата. Положение губ, мундштука на губах. Положение корпуса, головы, рук. Положение инструмента при игре стоя. Положение инструмента при игре сидя.

Тема 2. Постановка исполнительского дыхания. Звукоизвлечение и работа языка: понятие об атаке звука.

Тема 3. Технические навыки. Овладение звуками натурального звукоряда: «до», «ми», «соль» первой октавы, «соль» малой октавы «до» второй октавы. Овладение звуками диатонического звукоряда от ноты «соль» малой октавы до ноты «до» второй октавы. Привитие элементарных навыков исполнения штрихами дечаше и легато. Практическое овладение навыками исполнения интервалов: секунда, терция, кварта, квинта.

Тема 3. Музыкальная грамота. Музыкальные и немзыкальные звуки. Высота звука. Полутон, тон. Унисон. Октава. Названия звуков. Звукоряды Основной звукоряд. Хроматический звукоряд. Октавы.

Тема 4. Нотная система. Нотоносец, нотные знаки. Ключи. Добавочные линии. Знак октавы. Знаки альтерации. Запись длительности звука. Метрические ударения. Такт, доли такта. Метр, размер. Сильные и слабые доли. Простые размеры. Сложные размеры. Четырех четвертной размер. Дирижирование. Лига. Точка фермата. Паузы. Динамика. Обозначения темпа и характера исполнения. Затакт. Знаки сокращения нотного письма. Реприза, вольта. Интервалы. Понятие о ладе. Триоль. Синкопа.

Тема 5. Работа над созданием художественного образа. Развитие умений определять характер музыки, различать мелодию и ритм незнакомых песен. Определение по слуху направления движения мелодии для использования навыков игры.

Тема 6. Освоение жанров и форм: марши, песни, танцы.

Тема 7. Разучивание упражнений. Разучивание этюдов.

Разучивание пьес. Разучивание народных песен. Разучивание танцев.

75. Ожидаемые результаты освоения Программы 1 класса.

К концу обучения в 1 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) знает устройство и правила ухода за валторной;

2) знает основы музыкальной грамоты;

3) использует правильное дыхание при игре на валторне;

4) знает постановку амбушюра;

5) владеет звуками натурального звукоряда: «до», «ми», «соль» первой октавы, «соль» малой октавы, «до» второй октавы;

6) владеет звуками диатонического звукоряда от ноты «соль» малой октавы до «до» второй октавы;

7) владеет навыками исполнения штрихами деташе и легато;

8) владеет навыками исполнения интервалов: секунда, терция, кварта, квинта;

9) владеет первоначальными навыками чтения нот с листа;

10) исполняет простые упражнения, этюды, пьесы.

76. Программные требования во 2 классе:

1) продолжается работа по постановке исполнительского аппарата, укреплению и развитию амбушюра, исполнительского дыхания, развитию подвижности языка и пальцев, расширению диапазона извлекаемых звуков;

2) осваиваются навыки исполнения интервалов секста, септима, октава динамическими оттенками, игры в ансамбле духовых инструментов, чтения нот с листа, транспозиции на большую секунду вниз;

3) продолжается знакомство со строением музыкального произведения, развитие умения определять кульминацию внутри пьесы, освоение жанров менуэт, сарабанда, серенада, романс, вальс, галоп;

4) обучающийся осваивает гаммы мажорные до двух знаков включительно, в одну или две октавы, четвертными длительностями; арпеджио тонических трезвучий в прямом движении в умеренном темпе; 10-15 этюдов упражнений; 10-12 пьес различного характера, в том числе ансамбли.

77. Содержание учебного предмета во 2 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата. Укрепление и развитие амбушюра, исполнительского дыхания, развитие подвижности языка и пальцев. Расширение диапазона извлекаемых звуков.

Тема 2. Технические навыки. Исполнение штрихами: деташе, легато, стаккато.

Тема 3. Исполнение интервалов секста, септима, октава динамическими оттенками: пиано, меццо форте, акцент, крещендо, диминуэндо.

Тема 4. Привитие навыков игры в ансамбле духовых инструментов, чтения нот с листа.

Тема 5. Овладение навыками транспозиции на большую секунду вниз. Работа над улучшением качества звучания инструмента.

Тема 6. Музыкальная грамота: арпеджио трезвучий, его обращения, возникновение бемольных и диэзных тональностей, знакомство с ладом.

Тема 7. Работа над созданием художественного образа. Исполнение простых по содержанию и форме пьес, песен с минимальным тематическим развитием и ясной художественной образностью. Достижение выразительности исполнения. Яркое выявление мелодии, игра певучим звуком, хорошим легато.

Тема 8. Дальнейшее развитие музыкально-образного мышления. Знакомство со строением музыкального произведения. Развитие умения определять частные и общую кульминацию внутри пьесы.

Тема 9. Освоение жанров и форм: менуэт, сарабанда, серенада, романс, вальс, галоп.

Тема 10. Разучивание упражнений.

Тема 11. Разучивание этюдов.

Тема 12. Разучивание пьес.

78. Ожидаемые результаты освоения Программы 2 класса.

К концу обучения во 2 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) владеет навыками исполнения штрихами: деташе, легато, стаккато;

2) владеет навыками исполнения интервалов секста, септима, октава динамическими оттенками: пиано, меццо форте, акцент, крещендо, диминуэндо;

3) владеет навыками транспозиции на большую секунду вниз;

4) умеет определять частные и общую кульминацию внутри пьесы;

5) знает жанры и формы: менуэт, сарабанда, серенада, романс, вальс, галоп.

79. Программные требования в 3 классе:

1) ведется дальнейшая работа над развитием исполнительского аппарата, музыкально-образного мышления и исполнительских навыков обучающегося, формированием исполнительской техники, развитием навыков чтения с листа этюдов и упражнений;

2) обучающийся прорабатывает наиболее трудные эпизоды в изучаемых пьесах и произведениях, учитывая связь между художественной и технической сторонами;

3) обучающийся осваивает гаммы мажорные и минорные до двух знаков, в одну или две октавы, четвертными длительностями в умеренном темпе, штрихами деташе, арпеджио тонических трезвучий в прямом движении (с обращениями) в умеренном темпе, 10-15 этюдов и упражнений на различные виды техники, 10-12 пьес различного характера (малой формы), в том числе ансамбли.

80. Содержание учебного предмета в 3 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата: дальнейшее развитие техники амбушюра и навыков координации работы губ, пальцев и языка, развитие исполнительского дыхания обучающегося. Расширение диапазона извлекаемых звуков.

Тема 2. Технические навыки. Работа над улучшением качества звучания инструмента. Практическое изучение мелодических украшений: короткий и долгий форшлаг, мордент.

Тема 3. Штрихи: деташе, легато, стаккато, портато, нон легато. Развитие навыков исполнения интервалов: нона и децима в медленном темпе. Привитие навыков исполнения хроматической гаммы четвертями в медленном темпе от удобных по тесситуре звуков. Привитие навыков игры под сурдину с помощью правой руки.

Тема 4. Навыки игры в ансамбле духовых инструментов. Навыки транспозиции на большую и малую секунду вниз (строй валторны: ми и ми бемоль). Изучение партий валторны. Совершенствование навыков чтения нот с листа.

Тема 5. Музыкальная грамота. Параллельный минор, его разновидности, нахождение его от мажорной гаммы и наоборот. Возникновение бемольных и диезных тональностей. Квартовый круг. Квинтовый круг. Кварто-квинтовый круг. Обращение трезвучий.

Тема 6. Работа над созданием художественного образа. Развитие способности понимать, эмоционально воспринимать музыку. Формирование слуховых навыков (вслушивание в звуки, различение их выразительного значения, осмысленное воспроизведение на инструменте, слуховой контроль над звучанием и тому подобное). Развитие умения определять форму музыкального произведения.

Тема 7. Освоение жанров и форм. Соната.

Тема 8. Разучивание упражнений.

Тема 9. Разучивание этюдов.

Тема 10. Разучивание пьес.

81. Ожидаемые результаты освоения Программы 3 класса.

К концу обучения в 3 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) владеет навыками исполнения штрихами: деташе, легато, стаккато, портато, нон легато;

2) учитывает связь между художественной и технической сторонами произведения при исполнении пьес и произведений крупной формы;

3) владеет навыками по использованию музыкально-исполнительских средств выразительности (работа над штрихами, нюансами, звуковедением);

4) владеет навыками исполнения интервалов, хроматической гаммы четвертями в медленном темпе от удобных по тесситуре звуков;

- 5) знает партии валторны;
- 6) совершенствует навыки чтения нот с листа;
- 7) знает понятие «параллельный минор», его разновидности, нахождение его от мажорной гаммы и наоборот;
- 8) знает понятия «бемольные тональности», «диезные тональности», «квартовый круг», «квинтовый круг», «кварто-квинтовый круг», «обращение трезвучий», «соната».

82. Программные требования в 4 классе:

- 1) продолжается дальнейшая работа по формированию исполнительской техники при более высоких требованиях к качеству звука и выразительности исполнения;
- 2) прорабатываются художественно оправданные технические приемы при исполнении пьес, произведений крупной формы, развиваются навыки чтения нот с листа, анализа произведений;
- 3) обучающийся осваивает гаммы мажорные и минорные до трех знаков, в две октавы, восьмыми в умеренном темпе, хроматическую гамму от звука «до», арпеджио тонических трезвучий в прямом движении с обращениями в умеренном темпе, 10-12 этюдов на различные виды техники; 8-10 пьес, в том числе ансамбли.

83. Содержание учебного предмета в 4 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата. Техника амбушюра. Координация работы губ, пальцев и языка. Исполнительское дыхание обучающегося. Диапазон извлекаемых звуков.

Тема 2. Технические навыки. Качество звучания инструмента. Практическое изучение мелодических украшений.

Тема 3. Совершенствование навыков исполнения штрихами: деташе, легато, стаккато, портато, нон легато. Развитие навыков исполнения интервалов: нона и децима в медленном темпе. Привитие навыков исполнения хроматической гаммы четвертями в медленном темпе от удобных по тесситуре звуков. Привитие навыков игры под сурдину с помощью правой руки.

Тема 4. Совершенствование навыков игры в ансамбле духовых инструментов. Совершенствование навыков транспозиции на большую и малую секунду вниз (строй валторны: ми и ми бемоль).

Тема 5. Изучение партий валторны. Совершенствование навыков чтения нот с листа.

Тема 6. Музыкальная грамота: параллельный минор, его разновидности, нахождение его от мажорной гаммы и наоборот, возникновение бемольных и диезных тональностей, квартовый круг, квинтовый круг, кварто-квинтовый круг, обращение трезвучий.

Тема 7. Работа над созданием художественного образа: дальнейшее развитие способности понимать, эмоционально воспринимать музыку. Формирование слуховых навыков (вслушивание в звуки, различение их выразительного значения, осмысленное воспроизведение на инструменте, слуховой контроль над звучанием). Воспитание стремления к самостоятельному мышлению, творчеству. Развитие музыкально-образного мышления, развитие умения определять форму музыкального произведения.

Тема 8. Освоение жанров и форм музыкальных произведений. Соната.

Тема 9. Разучивание упражнений. Разучивание этюдов. Разучивание пьес.

84. Ожидаемые результаты освоения Программы 4 класса.

К концу обучения в 4 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) знает партии валторны;
- 2) умеет читать ноты с листа;
- 3) знает разновидности параллельного минора;
- 4) умеет находить параллельный минор от мажорной гаммы и наоборот;
- 5) знает понятия «квартовый круг», «квинтовый круг», «кварто-квинтовый круг», «обращение трезвучий»;
- 6) умеет определять форму музыкального произведения.

85. Программные требования в 5 классе:

1) продолжается изучение теоретического материала, дальнейшее развитие техники применения вспомогательной и дополнительной аппликатуры для улучшения интонирования, совершенствование навыков исполнения штрихами, работа над созданием художественного образа;

2) обучающийся осваивает гаммы мажорные и минорные до пяти знаков, арпеджио тонических трезвучий в прямом движении и в обращениях; хроматическую гамму от разных звуков, 10-12 этюдов на различные виды техники; 8-10 разнохарактерных пьес (в том числе ансамбли).

86. Содержание учебного предмета в 5 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата: дальнейшее совершенствование техники исполнительского дыхания и навыков координации работы губ, языка и пальцев в подвижном темпе. Расширение диапазона извлекаемых звуков.

Тема 2. Технические навыки: совершенствование навыков игры на двойной валторне строя «фа» — «си-бемоль», дальнейшее развитие техники применения вспомогательной и дополнительной аппликатуры

для улучшения интонирования. Совершенствование навыков исполнения штрихами: деташе, легато, стаккато, портато, нон легато, маркато; мелизмов: форшлаг, мордент, группето. Дальнейшее совершенствование навыков исполнения под сурдину, игры в камерном ансамбле духовых инструментов. Изучение партий оркестрового класса, систематическая работа над чтением нот с листа.

Тема 3. Музыкальная грамота: септаккорд и его обращения.

Тема 4. Работа над созданием художественного образа: формирование навыков концентрации и распределения музыкального внимания (восприятие мелодии при воспроизведении ее на инструменте), прослушивание музыки, осмысленное «произношение» музыкальных звуков. Продолжение работы над умением раскрыть замысел композитора в произведении. Продолжение работы над интонационной выразительностью и ясностью фразировки, над цельностью исполнения музыкального произведения. Знакомство с темпами, различными размерами и ритмическими фигурациями, работа над динамикой и звуковедением.

Тема 5. Освоение жанров и форм музыкальных произведений: ноктюрн, рапсодия, концерт.

87. Ожидаемые результаты освоения Программы 5 класса.

К концу обучения в 5 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) владеет исполнительской техникой;
- 2) владеет различными видами техники исполнительства;
- 3) использует при исполнении произведений художественно оправданные технические приемы;
- 4) развивает навыки чтения нот с листа;
- 5) владеет навыками анализа исполняемых произведений.

88. Программные требования в 6 классе:

1) продолжается совершенствование навыков исполнения мелизмов ранее изученными штрихами и динамическими оттенками, самостоятельного разучивания оркестровых партий и пьес малой формы, чтения нот с листа и транспонирования, прорабатываются приемы вспомогательной атаки звука, осваиваются жанры и формы музыкальных произведений: прелюдия, ария, концерт, элегия, менуэт;

2) совершенствование исполнительского аппарата обучающегося, развитие художественного вкуса, музыкальной памяти, мышления, совершенствование фразировки (выразительности) исполняемых произведений и навыков самостоятельной работы над ними;

3) дальнейшая работа над улучшением качества звучания инструмента в пределах всего диапазона извлекаемых звуков, особенно в верхних и нижних регистрах (включая работу над печальными звуками);

4) обучающийся осваивает гаммы мажорные и минорные до шести знаков в умеренном темпе, арпеджио тонических трезвучий в прямом движении с обращениями; хроматическую гамму в умеренном темпе; 8-10 этюдов на различные виды техники, 6-8 пьес малой формы, в том числе ансамбли; 1-2 пьесы крупной формы (концерт, соната, поэма).

89. Содержание учебного предмета в 6 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата. Совершенствование музыкально-исполнительских навыков ученика. Развитие техники исполнительского дыхания. Атака звука. Работа над достижением уверенного и устойчивого извлечения звуков крайних регистров (верхнего и нижнего) валторны. Совершенствование навыков исполнения мелизмов (форшлагов, мордентов, группето, трелей) всеми ранее изученными штрихами и динамическими оттенками.

Тема 2. Технические навыки. Приемы вспомогательной атаки звука. Разучивание оркестровых партий и пьес малой формы, совершенствование навыков чтения нот с листа и транспонирования.

Тема 3. Музыкальная грамота. Энгармонически равные тональности, одноимённые тональности, интервалы больше октавы.

Тема 4. Работа над созданием художественного образа. Полное представление о содержании музыки, углубленное понимание музыкального произведения, осмысление его художественной сущности.

Тема 5. Изучение особенностей музыкального языка, мировоззрения и творческой манеры композиторов. Формирование умения анализировать мелодию (выразительность, звуковысотные соотношения, интонационный строй, характер, развитие, тембровые качества), уяснение закономерностей ее построения. Развитие сценических навыков, артистизма.

Тема 6. Освоение жанров и форм музыкальных произведений. Прелюдия, ария, концерт, элегия, менуэт.

Тема 7. Разучивание этюдов на различные виды техники.

Тема 8. Разучивание пьес, ансамблей.

Тема 9. Разучивание пьес крупной формы (концерт, соната, поэма).

90. Ожидаемые результаты освоения Программы 6 класса.

К концу обучения в 6 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) владеет исполнительской техникой игры на валторне;
- 2) знает оркестровые партии и пьесы малой формы;
- 3) владеет навыками чтения нот с листа и транспонирования;

4) знает понятия «энгармонически равные тональности», «одноимённые тональности», «интервалы больше октавы»;

5) умеет при игре произведения создать художественный образ;

6) умеет анализировать мелодию исполняемого произведения;

7) владеет сценическими навыками, артистизмом;

8) знает жанры - прелюдия, ария, концерт, элегия, менуэт.

91. Программные требования в 7 классе:

1) обучающийся осваивает гаммы мажорные и минорные до 6 знаков в умеренном темпе, арпеджио тонических трезвучий в прямом движении с обращениями, хроматическую гамму в умеренном темпе, 8-10 этюдов на различные виды техники, 6-8 пьес малой формы, в том числе ансамбли, 1-2 пьесы крупной формы (концерт, соната, поэма).

92. Содержание учебного предмета в 7 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Постановка исполнительского аппарата. Совершенствование музыкально-исполнительских навыков обучающегося. Развитие техники исполнительского дыхания, атаки звука. Достижение уверенного и устойчивого извлечения звуков крайних регистров (верхнего и нижнего) валторны. Навыки исполнения мелизмов (форшлагов, мордентов, группето, трелей) всеми ранее изученными штрихами и динамическими оттенками.

Тема 2. Технические навыки. Совершенствование приемов вспомогательной атаки звука или так называемого «двойного» и «тройного» стаккато. Совершенствование навыков исполнения под сурдину, самостоятельного разучивания оркестровых партий и пьес малой формы. Совершенствование навыков чтения нот с листа и транспонирования.

Тема 3. Работа над созданием художественного образа. Расширение знаний о музыкальных жанрах и формах музыкальных произведений: трехчастная (простая и сложная), свободная форма, вариации. Совершенствование понятий о метроритмических особенностях музыки (понятие о ритмическом пульсе). Воспитание способности более тонкого вслушивания в музыку и углубленного осознания ее художественно-выразительных средств. Развитие эстетического восприятия музыкального образа: понимание выразительного значения мелодии, гармонии, ритма в рамках различных стилей (ритмические, агогические особенности, знакомство с живописью, архитектурой, поэзией данной эпохи). Углубление знаний о художественной форме музыкального искусства.

Тема 4. Освоение жанров и форм музыкальных произведений: концертное рондо, пастораль.

93. Ожидаемые результаты освоения Программы 7 класса.

К концу обучения в 7 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) владеет исполнительской техникой;
- 2) умеет извлекать звуки крайних регистров валторны;
- 3) владеет навыками исполнения мелизмов ранее изученными штрихами и динамическими оттенками;
- 4) знает приемы вспомогательной атаки звука;
- 5) владеет навыками чтения нот с листа и транспонирования;
- 6) знает понятия «трехчастная свободная форма», «вариация», «ритмический пульс», «концертное рондо», «пастораль».

94. Ожидаемые результаты освоения Программы.

Выпускник знает:

- 1) творчество композиторов, выдающихся отечественных и зарубежных произведений в области музыкального искусства;
- 2) художественно-исполнительские возможности валторны;
- 3) музыкальные жанры и основные стилистические направления;
- 4) различную жанровую музыку;
- 5) лучшие образцы мировой музыкальной культуры;
- 6) основы музыкальной грамоты;
- 7) основные средства музыкальной выразительности, используемые в музыкальном искусстве;
- 8) наиболее употребляемую музыкальную терминологию;
- 9) репертуарный перечень, включающий произведения разных стилей и жанров в соответствии с Программными требованиями.

Выпускник умеет:

- 1) самостоятельно разучивать музыкальные произведения различных жанров и стилей;
- 2) самостоятельно преодолевать технические трудности при разучивании несложного музыкального произведения;
- 3) создавать художественный образ при исполнении музыкального произведения;
- 4) грамотно исполнять изученные музыкальные произведения;
- 5) анализировать нотный текст с объяснением роли выразительных средств в контексте музыкального произведения;
- 6) играть соло, в ансамбле и оркестре;
- 7) работать со звуковой техникой.

У выпускника сформированы:

- 1) комплекс исполнительских знаний, умений и навыков, позволяющих использовать многообразные возможности инструмента для достижения наиболее убедительной интерпретации авторского текста, самостоятельно накапливать репертуар музыкальных произведений различных эпох, стилей, направлений, жанров и форм;

2) умения по чтению с листа музыкальных произведений, навыки подбора по слуху и чтения с листа несложных музыкальных произведений;

3) основы ансамблевого музицирования;

4) художественный вкус обучающегося;

5) навыки по использованию музыкально-исполнительских средств выразительности;

6) навыки по воспитанию слухового контроля и умения управлять процессом исполнения;

7) навыки по использованию музыкально-исполнительских средств выразительности, выполнению анализа исполняемых произведений, владению различными видами техники исполнительства, использованию художественно оправданных технических приемов;

8) навыки теоретического анализа исполняемых произведений;

9) навыки репетиционно-концертной работы в качестве солиста;

10) навыки коллективной творческой деятельности.

Глава 3. Критерии оценки результатов обучения

95. Целью контроля успеваемости является выявление результативности в освоении Программы обучающимся.

Контроль освоения Программы обучающимся осуществляется в форме контрольной работы, академического концерта, технического зачета, итоговая аттестация – в форме экзамена.

96. Форма аттестации и контрольно-программные требования к выступлениям обучающихся:

1) 1 класса – в первой четверти: контрольная работа (2 этюда или 2 упражнения, 2 пьесы), во второй четверти: академический концерт (2 разнохарактерные пьесы), в третьей четверти: академический концерт (2 пьесы различного характера), в четвертой четверти: академический концерт (2 пьесы различного характера);

2) 2 класса – в первой, третьей четвертях: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, 2 этюда), во второй четверти: академический концерт (2 пьесы различного характера), в четвертой четверти: академический концерт (2 разнохарактерные пьесы);

3) 3 класса – в первой, третьей четвертях: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, 2 этюда), во второй четверти: академический концерт (2 пьесы различного характера), в четвертой четверти: академический концерт (2 разнохарактерные пьесы);

4) 4 класса – в первой, третьей четвертях: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, 2 этюда), во второй четверти: академический концерт (1 концертное произведение крупной формы), в четвертой четверти: академический концерт (1 пьеса композитора Казахстана, 2 разнохарактерные пьесы или 1 произведение крупной формы);

5) 5 класса – в первой четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, 2 этюда), во второй четверти: академический концерт (2 разнохарактерные пьесы), в третьей четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, 2 разнохарактерные пьесы), в четвертой четверти: экзамен (3 пьесы различного характера или произведение крупной формы, 1 пьеса);

6) 6 класса – в первой четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, оркестровая партия - 2 этюда средней трудности, во второй четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, оркестровая партия - 2 этюда средней трудности, в третьей четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы и арпеджио трезвучий, септаккордов, оркестровая партия - 2 этюда средней трудности, чтение нот с листа), в четвертой четверти: экзамен (2 этюда, 1 произведение крупной формы, 1 пьеса);

7) 7 класса – в первой четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, оркестровая партия - 2 этюда средней трудности, во второй четверти: академический концерт (2 разнохарактерные пьесы), в третьей четверти: технический зачет (мажорная, минорная гаммы, арпеджио трезвучий, септаккордов, оркестровая партия - 2 этюда средней трудности, чтение нот с листа), в четвертой четверти: экзамен (1 произведение крупной формы, 2 разнохарактерные пьесы, обязательно исполнение произведений композиторов Казахстана).

97. Критерии оценивания результатов обучения в музыкальном образовании складываются из результатов текущей успеваемости по предмету и оценок, полученных на концертных выступлениях.

При оценке работы обучающегося педагог учитывает следующие параметры:

1) постановка корпуса, пальцевого аппарата, ног, амбушюра, владение исполнительским дыханием, пальцевым аппаратом, амплитуда и синхронность поднятия пальцев; моторность;

2) владение музыкальным звуком (атака и прекращение звука, артикуляция), выразительность тембра, протяженность звука (развитость выдоха), протяженность звука в одном нюансе, протяженность звука в динамике (крещендо, диминуэндо), интонационная чистота звука,

нюансировка, основные штрихи);

3) уровень развития музыкальных способностей, физической выносливости, музыкальной памяти (умение без остановок и ошибок исполнять музыкальные произведения);

4) передача художественного образа музыкального произведения, умение выдержать единый темп произведения (если нет темповых отклонений), умение чувствовать и исполнять музыкальные произведения с темповыми отклонениями, ровность ритмических комбинаций (ритмического рисунка).

98. Критерии оценки:

1) оценка «5» «отлично» – исполнение экзаменационной программы, соответствующей году обучения, наизусть, выразительно, отличное знание текста, владение необходимыми техническими приемами, штрихами, хорошее звукоизвлечение, понимание стиля исполняемого произведения, использование художественно оправданных технических приемов, позволяющих создавать художественный образ, соответствующий авторскому замыслу.

2) оценка «4» «хорошо» – исполнение экзаменационной программы, соответствующей году обучения, грамотное исполнение с ясной художественно-музыкальной трактовкой, наличие мелких технических недочетов, небольшое несоответствие темпа, недостаточно убедительное донесение образа исполняемого произведения;

3) оценка «3» «удовлетворительно» – плохое знание нотного текста, недоученный текст, слабая техническая подготовка, малохудожественная игра, при исполнении обнаружены технические ошибки, характер произведения не выявлен;

4) оценка «2» «неудовлетворительно» – исполнение произведения с ошибками, искажение смысла и характера музыки, несоблюдение темпа, ритма, отсутствие интонации и ансамбля, незнание наизусть нотного текста, слабое владение навыками игры на инструменте;

5) «Зачет» (без оценки) – исполнение соответствует необходимому уровню на данном этапе обучения.